

LAIKMETS

Nr. 6

1944. g.
4. februāri

RM 0,30

*Austrumu purvājos iedegušās
ziemas kaujas*

SABIEDROTO „NEVAINĪBA”

Visās malās pieņemams sašutums par to, ka angļu un amerikāņu uzlidojumi vienmēr vairāk sagrauj kultūras pieminekļus, skolas, slimnīcas un sevišķi baznīcas. Ja tā rīkotos bolševiki, kas nekāda svētuma neatzīst, tad tas būtu saprotams, bet, kad to dara tās zemes, kas visur un visās vietās uzsver humānītāti un teicas aizstāvam kristīgo baznīcu, tad tā ir nepiedodama lieta.

Pirms dažiem mēnešiem, apmeklējot fronti un kara joslū, es redzēju pilsētas, miestus un sādžas, kas cietušas no kara operācijām — artilērijas uguns vai gaisa uzlidojumiem. Man tomēr bija jābrīnās par to, ka baznīcas, ar pavisam niecīgiem izņēmumiem, palikušas neskartas. Izrādās, ka vācu augstākā vadība devusi rīkojumu pēc iespējas izsargāties no kultūras pieminekļu un sevišķi baznīcu postīšanas. To pašu varēja bez šaubām darīt ienaidnieks, bet to viņš nav darījis, jeb, labāk sacīt, nav gribējis darīt. Pavisam otrādi — viņa nolūks, par ko pat baznīca Dievu lūdz, ir visu galiņi sagraut. Ko nozīmē tāda rīcība? Vai liekulību vai ļaunprātību?

Čerčila vietnieks Etlis nupat Anglijas apakšnamā paskaidrojis, ka valdība, ievērojot starptautiskā Sarkanā krusta pamatprincipus, dodot rīkojumus atturēties no neplānotiem uzlidojumiem. Viņš apgalvojis, ka angļi saudzējot cilvēkus un mantu un neuzbrūkot nemilitāriem mērķiem.

Šāda atvainošanašs neko nenozīmē. Tā ir roku mazgāšana nevainībā. Pēc visa tā, kas līdz šim noticis, lidotājiem metot degumbas uz iedzīvotājiem, tāda taisnošanās nevienu nepārliecina. Ar to tikai grib noliegt istos nolūkus un maldināt tautu masas.

Savā laikā Čerčils ar Ruzveltu, vienojoties par tā saucamo Atlantikas chartu, tāpat maldināja sabiedrību un izmeta ar to maksākeri pasaulē tautām un valstīm. Ejot bolševiku pavadā, angļi un amerikāņi neko nevar apsolīt. Piemēram, kas būs ar Poliju, Somiju, Baltijas valstīm? Atsauksšanās uz savu Atlantikas chartu un tautu pašnoteikšanās ir tukši vārdi. Tie varbūt izklausās skaisti un vilina, bet kā tie jāsaprot, to vislabāk zina un saprot Staļins, kas 1940. gadā rīkojies pēc tādas pašnoteikšanās formulas, ar čekistu palīdzību izdarot nobalsošanu.

Tā to saprot arī žīdi. Mēs dzirdam, ka pa to starpu, kamēr angļu un amerikāņu valdības vīri kaisa citiem smiltis acīs, viņi jau apspriežas, kā tikt atpakaļ savās vietās, kā

iedzīvoties mantā un iegūt virskundzību. Visi tie, kas aizbēguši uz Angliju, Ameriku un neitrālajām valstīm — Hofi, Mizroki u. t. t. — skaita dienas, kad varēs mums viesiem atbrieties.

Angļu un amerikāņu politika mums ir pietiekami pazīstama. Lai kādā veidā tā izpaužas, tā mūs vairs nespēj maldināt, arī tad ne, ja rīkojas reliģijas vai baznīcas vārdā. Anglo-amerikāņi spēj iet tik tālu, ka politikas dēļ upurē reliģijas un baznīcas lietas. Nekad kristīgā baznīca savā vēsturē nav piedzīvojuši tādu kaunu un blamāžu kā šai karā. Ar baznīcas svētību izdara vislielākās noziedzības. Skaidrs, ka tādos apstākļos izvirzās jautājums, kāda nozīme vispār ir baznīcai, ja tā kā reliģijas iestāde pārkāpj savas robežas un aizmirst savus patiesos mērķus. Jo nav nekādas starpības starp bolševiku rīcību, kuŗi savā laikā apgānīja, nojauc un izpostīja baznīcas, un anglo-amerikāņu gaisa terroru Eiropā. Vai ar to viņi nesagatavo ceļu bolševikiem — tiem, kam baznīcas nav vajadzīgas?

Baznīcas reliģija ir dvēseles noskaņojums un pārdzīvojums. Mēs to nejaucam ar politiku un veikalū, kā to mēdz darīt žīdi. Diemžēl, arī angļi un amerikāņi šai ziņā seko žīdu pēdās un iedomājas, ka politikā visi līdzekļi atļauti. Arī taisnoties pasaules priekšā, ka ar saviem uzlidojumiem viņi nekā jauna nav gribējuši, un tai pašā laikā raidīt no jauna bumbvedējus noziedzīgā darbā, ir lielā mērā ļaunprātība.

Mēs nosodām tādas politikas paņēmienus, lai arī to no zināmas puses gribētu attaisnot kā propagandu kara laikā. Tā ir par daudz zema un neglīta. Pret reliģiju un baznīcu mums vienmēr bijusi cieņa un būtu arī uz priekšu, tās nedrīkst izmantot tādiem nolūkiem, kā to dara anglo-amerikāņi. Nevar taisnoties un melot un tai pašā laikā turēt rokās dziesmu grāmatu vai iet baznīcā Dievu lūgt, ka to dara Anglijas Kenterberijas arhibīskaps — sakot: „Viss ir labi, un lai mirst sievas un nevainīgi bērni, tā mēs ātrāk tiksīm pie miera.”

Protams, visi šie anglo-amerikāņu paņēmieni, labāk sacīt „kumēdiji”, neko nelīdzēs un karu neizšķirs. Ar tiem tikai var liet ūdeni bolševiku dzirnavās. Šai karā, kā Ādolfis Hitlers pēdējā runā skaidri un gaiši izcēla, būs tikai viens uzvarētājs — Vācija vai Padomija. „Vācijas uzvara nozīmē Eiropas pastāvēšanu, Padomijas uzvara — tās bojā eju.”

Dr. V. Sanders.

Aicgārnības

MAIZE VAI LUPATAS.

Alžīras laikraksts „La Liberté” publicējis dažu korsikāņu izmisuma pilnas vēstules, kuŗās starp citu teikts: „Korsikā trūkst visa kā, absolūti visa kā... Cilvēkiem nav ko ēst. Zemnieki nezina, kur ņemt sēklas labību. Cenas sasniegušas astronomiskus augstumus. Daudzām apdzīvotām vietām trūkst jebkādu sakaru ar ārpusauli. Otas pagastā jau ilgāku laiku trūkst maizes. Alžīras pilsēta jau kopš kāda laika gribēja piegādāt miltus, bet, tā kā grūtības radīja transporta jautājums, pagāja ilgs laiks, iekāms varēja izsūfīt 30 maisus. Kad sūfījums bija nonācis nozīmētā vietā, izrādījās, ka 20 maisos bija pīebzētas ... lupatas un dažādi atkritumi.”

— Eiropiešiem korsikāņu izmisums ir saprotams, bet ja uz šo lietu raugās no anglo-amerikāņu un padomju varas vīru viedokļa, kuŗi tagad grib diktēt lietu kārtību pasaulē, tad šai gadījumā izmisums ir lieks.

Korsikā ir ap trīs simt tūkstošu iedzīvotāju. Britu pārvaldītā Indijā, Padomju savienībā un Čunkingas Ķīnā mirst badā miljoniem cilvēku. Ko tad gan pret šiem skaitļiem plūtokratu un bolševiku pasaulei varētu nozīmēt trīs simt tūkstoši?!.. Korsikāņi var būt laimīgi, ka viņi maizes vietā saņēmuši tikai lupatas un ne kādu grupu padomju čekistu, kas šīs pašas lupatas ātri prastu pārvērst līķautos... Pagaidām korsikāņi piedzīvojuši apbrīnojamu žēlastību.

KAD UZLEKS VIŅU ZVAIGZNE?..

Žīdu ziņu birojs SITA skumīgi vēsti, ka Ziemeļamerikas Savienotajās valstīs arvien vairāk vērošies plašumā pretžīdu kustība. Bostonas, Čikāgas un Ņujorkas veikalū kvartālos amerikāņu publika jau boikotējot ap 100 žīdu preču namus. Uz šo veikalū durvīm nezinaami cilvēki bieži novietojuši lakonisku uzrakstu — „ŽIDS”.

— Amerikas žīdu uztraukums pagaidām ir pārāgrs. Lielajā veikalā, ko viņi kopā ar Ruzveltu rīko visā pasaulē, simt sīku preču namu boikotēšana pati par sevi ir tikai sākums. Žīdiem ieteicams stiprināt nervus, lai tie būtu sagatavoti brīdim, kad amerikāņu tauta būs atzinusi, ka pie Ruzvelta nama durvīm novietojams uzraksts: „Žīdu kalps! Arīsko tautu nodevējs”. Tas būs brīdis, kad žīdu sagatavoto un Ruzvelta izraisīto karu Ruzvelts zaudēs, un tad arī žīdiem atspīdēs viņu zvaigzne. Tad amerikāņi, tāpat kā eiropieši to jau izdarījuši, novietos „Dāvīda zvaigzni” uz žīdu krūšīm un mugurām.

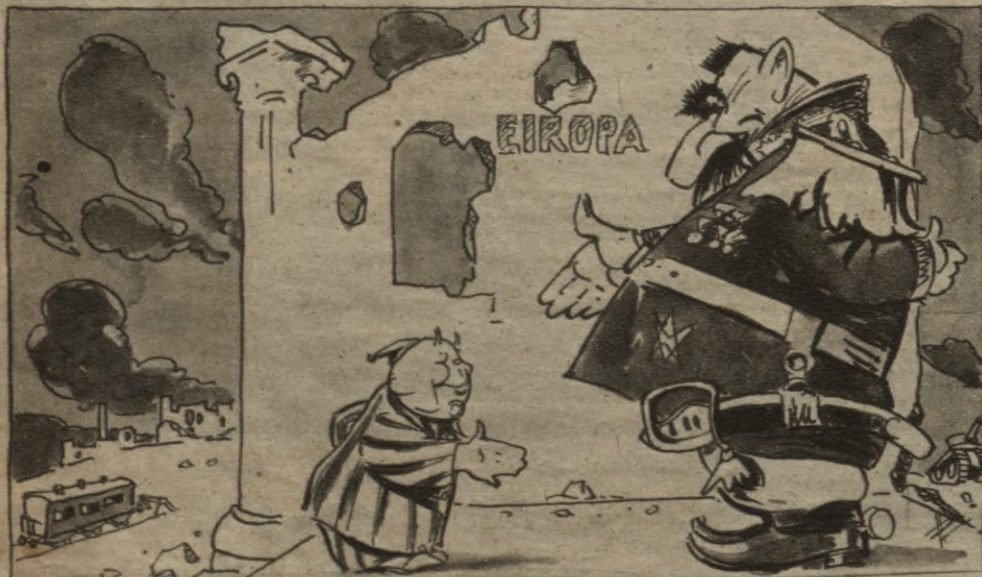
PASAKA PAR ZĀLAMANA SALU CILVĒKĒDAJĒM.

Kāds vīrs, kaislīgs medību sporta cienītājs, vingrinājies šaušanā. Šim nolūkam viņam sevišķi patika lodēm caururbt dzīvus mērķus. Ap šo vīra namu bija mūža sēta. Uz tās viņš lika jāteniski uzsedināt dzīvus bērnus, kas pirms tam bija izgērbti kaili. Šos mērķus tad veikli apstrādāja medību sporta cienītājs.

— Tas nenotika Zālamana salu cilvēkēdāju nometnē, un šis vīrs nebija cilvēkēdājs.

Tas notika viskultūrālākā zemē pasaulē — Padomju savienībā, Soloveckos, un šis vīrs saucās Nogotovs, Padomju savienības mežsaimniecības un koku apstrādāšanas industrijas vadītājs. Dzīvie mērķi bija sagūstītie bērni — bezpajumtnieki.

Zālamana salu cilvēkēdājiem šis stāsts izklausītos pēc neticamas pasakas. Fa.

Pēc Teheranas konferences Čerčils teicis Staļinam: „Kad es ar jums tikšos nākošā reizē, tad tas būs Eiropā.” Staļins uz to atbildējis: „Ja gan, es ieradīšos tankā un Jūs guļamvāgī.”

AUSTRUMU PURVĀJOS

Par drosmi un pašaiļiedzību, vadot savus vīrus kaujās, kā arī cildināmu taktisku maņu visgrūtākajās situācijās, ko viņš īpaši parādījis septembra kaujās, kapt. G. Apbalvots ar Dzelzs krustu.

14. janvāra rīts Austrumu purvājos. Raiti nokārtojuši vajadzīgās formālitātes, grāvju vīri uzsāk valodas, kas viņus visus īpaši interesē. Jaunā maiņa cenšas noskaidrot, kādēļ Ivani jau kopš iepriekšējās pievākares kļuvis nemierīgāki nekā citkārt. Nakts maiņa savukārt vaicā, kas jauns štabā, vai gaidāms kaut kas lielāks. Nav nekas ne dzirdēts, nedz manīts. Kopīgais atzinums: pretinieks steigš šaut plānā un grafikā paredzētos municijas daudzumus. Tātad turpinās paklusā un diezgan vienmuļā pozīciju kara ikdienu.

— Boļševiki ielauzušies kaimiņu brigādes rajonā, iebrukums vēl paplašinās — tāda ziņa vispirms pārsteidz kādu mūsu latviešu komandieri, tad viņa adjutantu, tuvākos štāba darbiniekus un beidzot visus citus. Nu pēkšņi izgaisis īpatnējais miers. — Iebrukums apdraud latviešu frontes spārnu, jo nu krieviem radusies iespēja nokļūt mūsu līniju aizmugurē. Spontāni dziļš niknums uzpalo latviešu vīru sirdīs. Ak šie velna un Staļina kalpi, trūkst viņiem drosmes nākt mums tieši pretim un cīnīties ar krūti pret krūti, tāpēc mēģina aizlist aizmugurē pa blāku ceļiem.

Te nav ko pārdomāt — jāiet kaimiņiem palīgā. Ar apbrīnojamu vieglumu un ātrumu iedarbojas viss brigādes sakaru aparāts. Tikko pirmās pavēles sasniegušas mērķi, izraudzītās vienības pošas ceļā. Pat gados vecākie vīri ar jauneklīgu sajūsmu mudina cits citu pasteigties. Redzot šo uguns vīru steigu, rīkošanos ap ieročiem un viņu skatos lasāmo degšanu cīņai, šķiet, ka tie ilgi gaidītos krievus jau pirmajos mirkļos saplosīs gabalos.

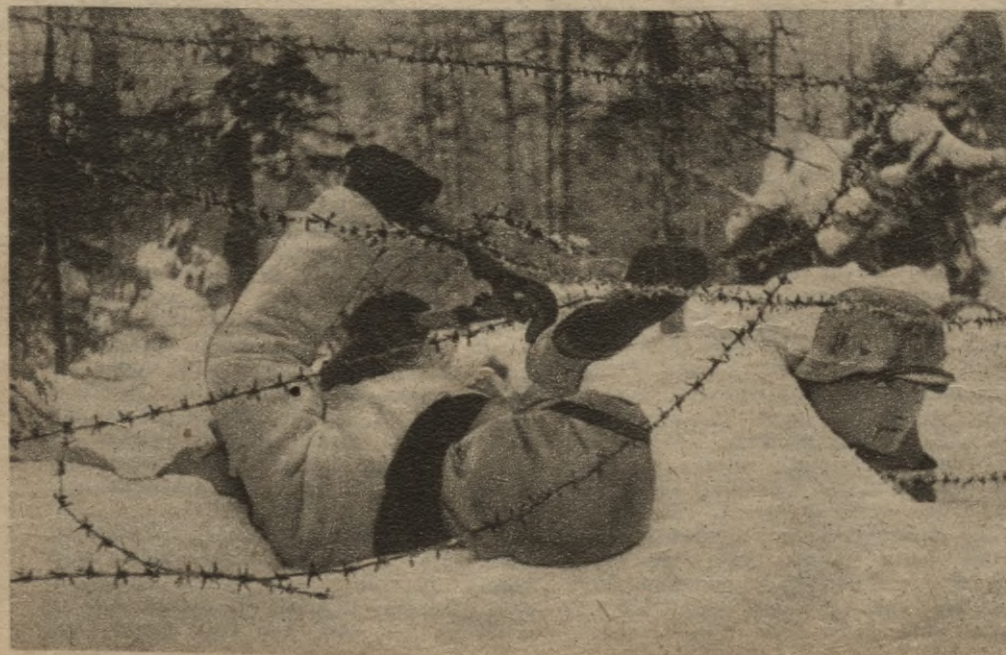
Mūs palicējus pat pārņem nelielas skumjas, ka nevaram doties līdzī.

Ar matemātisku precizitāti ceļā uz jauno cīņu vietu dodas latviešu pulkveža Veisa vārdā nosauktā cīņas grupa (Kampfgruppe Veiss). Ne minkli nevilcinājusies, tā aizsava drosmīgā komandiera, kuŗa pašaiļiedzībā un bezbailībā paši cīnītāji saskata labāko paraugu un gūst spēkus pastāvēt līdz galam, sāk pretuzbrukumu, lai aiztriektu ielauzušos boļševikus. Šajā kaujā latviešu vīri nevien parāda ļoti atzīstamu kara mākas klasi un prasmi rīkoties ar ieročiem, bet īpaši cildināmu varonību neliekties pat visaugstāko grūtumu priekšā. Visu to bagātīgi vainago panākumi. Dziļš gandarījums iemājo vīros, uzzinot, ka pulkv. Veissam un viņa cīņas grupai īpašu atzīnību izteikusi vācu bruņoto spēku vadība. Ko nozīmē ieroču panākumi, stājoties pretī skaitliski un apbruņojumā pārākam pretiniekam, kuŗa rīcībā pat tanki, zinās pateikt vienīgi paši lielās kaujas dalībnieki, kas visu to izjutuši uz saviem kamiešiem.

Taču pirmie panākumi nemudina mūsu vīrus atdusēties uz lauriem, jo nu, kaujas laukam šajā frontes iecirknī vērsoties pla-

Sākoties kaujām austrumu frontes ziemeļu daļā, sīvas cīņas iedegušās arī purvāju sektorā, kur pret kultūrālās pasaules nāvīgāko ienaidnieku modrā sardzē stāv latviešu vīri un jaunekļi. Attēlā — mūsu kaŗavīri sagatavo līdzī ņemamo municiju, lai ar ērtajām laiviņām to nogādātu pie cīnītājiem, kas uztveŗ un sadragā boļševiku uzbrukuma viļņus.

Pretinieka dzeloņstieŗju žoga pīnums ne-spēŗ aizkavēŗ pirmo vīru virzīšanos uz priekšu.

šumā, priekšā vēl lielāki un svarīgāki uzdevumi. Lai līdzētu ātrāk lauzt pretinieka pārspēku, palīgā steidzas citas mūsu vienības; kamēr tās vēl nav ieradušās, uz cīņu vietu traucas slēpētāji. Negaida arī pretinieks. Nu kaujas uzliesmo ar lielu niknumu un kāpinātu sparū.

Pa tam ekaŗas un skarbas valodas uzsākušas ieroču balsis arī citos mūsu vienību pārvaldītos frontes iecirkņos. Drudžains nemiers valda kapt. G. vīros, kas ar veiklu un taktisku manevru izkliedē boļševiku vilfīgos nodomus. Tanī laikā augstspriegums uzpalojis pltn. L. saimē, kas veic tai uzticētos ļoti svarīgos uzdevumus.

Nav ne vēsts no citkārtējā austrumu purvāja miera. Jau veselu nedēļu te viss norisinās smagu cīņu un gaidāmu izšķirīgu notikumu zīmē. Nav zināms, kad tas beigsies. Par to latviešu kaŗavīrs arī nedomā. Viņa mērķis ir skaidrs — boļševiks jāsakauj, šodien te, rītu citur un turpmāk visur, kur vien tas pacels savu galvu. Labu brīdi cietušie, mūsu vīri un jaunekļi nu atkal ar lielu niknumu deg cīņā. Ar ieroču mēlēm tie „pateicas” boļševikiem par baigo gadu un gādā, lai tas nekad vairs neaizkar-tu mūsu tēvzemes Latvijas robežas.

Austrumu frontē, janvārī.

Andis Grods.

ES, KARĀ AIZIEDAMS

Kaukdama pāri Aiviekstes siliem atkal nāk granāta un pēc īsa brīža ar dobjū sprādzienu iegulstas kapos. Nolūzt krusti, gaisā pajūk kauli ar zemi, koks pusē šķelts pārgulstas pāri takai. Boļševiki vēl sīkstī turas kapu kalna piegāzē, smagie šāviņi nāk no pretējā upes krasta, kur vācu karavīri nostādījuši savas baterijas. Pa visiem ceļiem bēgot atkāpjas krievu karaspēks. Es esmu ielīdīs tukšā kartupeļu bedrē. Pa šauro spraugu raugos pasaulē — redzu, kā kaimiņiem no deg dzīvojamā ēka, sprādzienā sagāžas šķūnis, pamanu, ka lielceļa malā saļimst karavīrs, no ratiem izjūdžas satrakoti zirgi. Karš! Nu viņš reiz kļātu kā atpestītājs. Aiz bailēm drebu un priecājos. Viss man svešs un neizjūsts. Ar savām devīppadsmīť vasarām kaujas biju iedomājies citādas, tās nemaz nesaskanēja ar vectēva nostāstiem, nedz paša agrā bērniībā pārdzīvotām ciņām. Tad puikas salasījāmiēs pulkos, vieni bija turki — otri krievi. Skalu zobenus ap galvu vicinādāmi un skaļi blaudāmi gājām cits citam virsū. Tad turkiem vienmēr bija jāuzvar, un es biju viņu pusē. Nu kaujas noritēja citādi. Vācieši jau šāva pāri kapiem, boļševiki pa sāņus ceļiem atkāpās uz Madonas pusi. Mājinieki pamazām atstāja savas paslēptuves un, pārdzīvoto skaļi pāršēpriedāmi, raudzīja veco ēku. Baļķiem cauri bija situšās granātu šķembas, istabā gultā izrauti robi, bet aiz mājas gala plāvā gulēja milzīga bedre. Vēlāk tur mērcām linus.

Ātri aiztrauca malienes siliem cauri kara brāzma, aizdunēja lielgabali, mēs atkal jutāmiēs tā, it kā citu gaisu elpotu — bez dūmiem un asinīm. Šalca sili, kūpēja vasara, es gāju aiz arkla un izkaptis. Ap manu sētu un manu pusi ducināja auglīgs pērkons. Nesen izjustais kaujas pārdzīvojums aizskalojās vasaras asinīs. Sūrais darbs neļāva domās izsāpēt aizvesto radu un kaimiņu tundru ceļu. Es vēl biju ar se-

vi — neatraisīts izjūtu lielumam, par vieglu un jaunu dziļumam. Ko tad biju darījis? Aris un plāvis, svētdienās šāvis sīļus un vāveres. Nekad vēl nebiju pacēļis roku pret cilvēku. Boļševiku laiks aizgāja, svelmainā naidā gruzdot, ko te līdzētu pacelta dūre pret milzu kalnu.

Kaujas austrumos ieilga. Vasara aiziedēja nemanot — ēaka pārsīot. Laikraksti klusajos mežu ielokos atnesa ziņas par asiņainām ciņām. Ugunis, cauri naktim un dienām, blāzmoja dienvidi un ziemeļi. „Būs jāiet arī jaunajiem” — sprieda vecie. Tā arī bija. Pirmie iesaukumu saņēma attālākie pagasti, ātri pienāca arī mana kārtā. Mūs, jaunos, gaidīja visniknākā ciņa, kāda jebkad izcīnīta par tēvu zemi, par savu sētu, par sevi pašu. Tie vairs nebija vārdi vien, nedz skaisti uzraksti skolas grāmatās — bija jāiet. Karš! Cik dīvaini šis vārds manī atbalsojās! Tapu it kā lielāks, varbūt cietāks! Kopā ar daudziem citiem ierodos pagasta iesaukšanas komisijā. Visi esam pazīstāmi. Mani noņem, atstāj tikai tos, kam nav neviena, kas apartu tīrumus. Vēl tomēr mājās varu pavadīt dažas nedēļas, tad ceļā. Kam ejama viena taka, mājup dodāmiēs kopā — esam arī drusku ieskurbuši. Mājinieki mani saņem klusēdami, visu pasaka puķe pie cepures. Māte aizvirzās sānus, tēvs knībinās ap pīpi, vecāmāte iziet laukā. Tikai suns skumjām acīm pienāk klāt un, kā parasti, nolaiza roku. Pēdējās dienas paiēt, no visa atvadoties. Savā sētā biju ieaudzis kā jauns tumšzāļš osis — lai pamēģina kāds pārstādīt. Aizbraukšanas dienā krietni uzsniga. Māte, galdā uzlikusi atvadu mielastu, visu, kas man vislabāk garšo. Est negribās, arī pašam tā savādi ap dūšu, mēģinu izlikties jautrs, pirms ciņas taču jātop stingram. Acis gan kļūst miglainas atvadoties, bet esmu vēl jauns, nezīnu, kas būs, neesmu karā bijis, nedz kara dienestā.

Strauji sagriežos, sarokojos, jau esmu kamanās.

Stacijā vesels pulks jaunu ļāžu priekšā. Visi skaļi, ķērkst ermonikas, citi atvadās no meitenēm. Tēvs jau pagriezīs zirgu mājup. Ko mēs vairs lai daudz sakām — atvadāmiēs īsi un sirsnīgi.

Snauzdāmi, padziedādami, katrs savu domu domādāmi, kvernam vagonā. Vilciens drīz būs Rīgā — laiks aizskrējis nemanot. Mūs apņēm balta nakts. Cits galvaspīšētu redz pirmo reizi, tam brīnumam par visu. Bet nu vairs nepiederam pašī sev, mūs sagaida kareivji, sastāda pēc augumiem un tad, koka lādēm grabot, dodāmiēs uz jauno mājas vietu. Tā ir liela skola, tā jau pilna jaunu ļāžu. Šī ir murgaina nakts.

Aiz loga svīst rīts. Pēc skarbas komandas esam kājās, saņēmam karavīru tērpu, pielaikojam, cits citu apbrīnojam, it kā otrā redzēdami pašī sevi. Visiem patīk. Drīz laukumā sākas apmācības. Mums kauļos guļ zemes smagums — hei, mēs arāji! Nepadodas ierinda, jūk soļi, sajūk pat kājas. Redzētu to mājinieki! Dažas dienas vēl — un tam esam pāri. Seko apmācības mežainā apvidū, garāki pārgājieni, atkal telpās pie ieročiem. Naktīs māc murgi, viss dienā dzirdētais un iegaumētais kāpj pāri saņņiem. Klausos — lielgabalu pozīcijā! Iešūpot limeni! Balss atkal nodziest. Tā pagājis mēnesis, saņņemu pirmo vēstuli no mājām, kļūst silti, aug spēks. Izturēt! Esmu no zemnieku cilts — malienes vanags, mani brāļi Kurzemē, Latgalē un Zemgalē. Lai ceļāmiēs pret vētru!

Miglainā ziemas dienā mūs, svinīgi saņņpostus, tūkstošgalvainais pūlis cauri sirmajai pilsētai aizvada uz fronti. Es augumā neesmu liels, eju kolonnas beigās, un man šķiet, mēs cietā solī dodāmiēs debesīs. Priekšējos nemaz vairs neredz, tik soļi dun vienā rakstā. Stacijā mūs apbalvo ziediem, gluži svešas meitenes mīļi paskatās, dod baltas puķes, smejas. Mēs esam aizkustināti. Dodāmiēs ceļā. Neskaitāmi nēzdogi paceļas gaisā atvadām. Nu izjūtu, kas ir viena tauta, kad sveši kļūst tuvi. Manī deg asinis. Mēs nebūsim kā tauriņi, kas dej ap nāves liesmu, izdzied dziesmu un krīt apdegušām dvēselēm. Mēs ejam pret austrumiem, kur sākums vislielākai asiņu upei. Straujā braucienā ātri esam pāri savas zemes robežām. Sveši lauki, svešas sejas pazib caur aizsvīdušiem logiem. No sākuma uzņēmam visu, ko saredz acs un saklausā ausis, — vēlāk paliekam vienaldzīgi. Šī zeme mūsu dvēselēm par pelēku. Sākas pirmie lielo kauju postījumi, to skatām gaisā mēnesnīcā — tie mums atgādina, kurp dodāmiēs. Uguns izkausēti tilti sverās krāsainās upēs, pilsētas samītas guļ drūmā mierā, zem plāna sniega redz sabradātu plāuju — nāve, dūmi un uguns te gājuši pāri. Es kļūstu domīgāks, arvien vairāk liek sevi manīt frontes tuvums. Nu jau esam ceļā desmito dienu, dodāmiēs dzīlāk krievu zemē un tālāk uz ziemeļiem. Guļam, dziedam, dažs jau raksta vēstuli, cits nezīn ko domā. Beidzot esam galā. Saburzīti izlienam no vagoniem, acīs meklē apkārtņi. Granātu nogriezti meži zviln ziemeļu purvājā, drēgni elpo akači — nāves acis. Vieglā sarma apsedz salauztus kaujas ratus — kas tos var aptvert! No dūņām rēgojas melnas lielgabalu mutes, skrējiēnā iegrīmīs tanks, norauts zābaks, kā cilvēka kāja, kā roka. Vairs daudz nerunājam. Šī ir tā daudzīnātā ziemeļu kaujas vieta, kur latviešu leģionāri izcīnījuši niknuma pārpīlnās kaujas. Ziemeļu elle!

Esam novietojušies zemās barakās, tik šaura sprauga katram, ka tēva mājas šķiet vesela pasaule. Sākas atkal apmācības pašā frontes tuvumā. Ir dienas, kad izmirkstam līdz ādai, kad pāri aizjono boļ-

ševiku lidmašīnas, tad slēpjami, kā protam un kā mācīts. Vecie kaņavīri ir ar mums — rāda slepenus ceļus, iepazīstina ar pretinieka cīņas papēmieniem, bailīgākos drošina un balamutes norāj. Šie vecie, bezbailīgie kaņotāji man vairs neliekas no šīs pasaules — es viņus aprīnoju. Nesatricināms miers ir viņos, stingrība, vīri kā no uguns vētrām un akmens.

Pamazām mūs novieto priekšējās kaujas līnijās — rūditie cīņu biedri jaunus saudzē, kā vien var. Ierakumi nav visai dziļi — es tos vēlētots, kaut tie ietu tālu pazemē. Kad sāk trakot boļševiku lielgabali un minūmetēji, es atzīstos — man vēl ir bailes. Viss dun un kauc, zemes sitas sejā. Nezin kādēļ iedomājos mājas. Tas tikai īsu brīdi, jūtū, jātop cietam. Pamazām no manis atkāpjas druvās, vēji un malienes upju gulgas, atkāpjas dārzi. Es gribu kļūt ciets un pirms cīņas palikt viens pats ar sevi. Kad esmu pārguris pār ierakuma malu acīm tumsā urbjoties, mani pārsteidz krāsainas ainas: mēness vētrā šķiet — ābeles tēva dārzā lokās zeltā un asinīs. Vai tur glāstot nesniedzās mātes rokas? Murgū! Es noraušu ar roku pāri sejai. Esmu nāves purvā. Ienaidsnieks tikai nedaudz tālāk — atšaudās pretējā purva malā ieracies. Viņu ložmetējs tausta mūsu uzbēruma malu, pēkšņi aplūst, tad pāri galvai nosvelp šautenes lode, taisa rikošetu un man uzmet sīku kārtu smilšu. Kolidz iedziedas lode, es saraujos un pieliecos, un vecie ziemeļu vilki smejas. Tātad zaķis! Nekas, gan pieradīšu. Naktīm bieži trūkstos augšā. Te man šķiet piezadzies ienaidsnieks, te saukušās mīļas balsis no mājām. Tad vecie mani izlamā, un viņu krākšana nomierina. No dienas dienā pierodu, nebaidos vairs ložu, zinu slepenos ceļus, atzīstos, esmu mazliet jau notrulināts. Gluži negaidot nāk pirmā kauja — biju pieradis dzīvot tikai pa ierakuma grāvi.

Tas ir agrs rīts, kad stāvam pirms uzbrukuma drēgnā miglā ikviens savā vietā. Man tik daudz vēl būtu ko jautāt, bīstos, kā varēs redzēt, kur paslēpies ienaidsnieks. Spītība liek klusēt. Mēģinu pārvarēt sevi. Prasu cigareti — nekad neesmu pīpējis, nu mēģināšu. Draugs paskatās mani — iedod, bet esmu jau aizmirsis, kā jāpīpē. Domāju, kad tik neķertu galvā. Savāds stingums pārņem locekļus — samulsums. Gaidu, kad man pavēlēs, pats vairs nedomāju. Un šis brīdis nāk kā zibens, līdz ar to sāk vaļņāties mūsu artilērija, viss apkārt vārās, jūk, šņāc, kāpj debesis uguns vētra. To es vēl nebiju piedzīvojis un lāgā neapņēmu. Kad orkāns apraujas, es instinkti traucos pakāļ biedriem miglas klajumā. Tur momentā jau sākusies cīņa. Pamazām izšķīru ienaidsnieka ierakumus, aptveņu uzdevumu, mani atmostas kaņavīrs. Tas ir liels brīdis, jūtu, esmu sevi pārvarējis! Asinis mani nes, nav vairs bailju, redzu savus draugus pa šābi un kreisi. Kā pēc pavēles krītu un ceļos, sviežu grānātas melnajās lūkās, piepioku zemei. Mans biedrs paklupis. Velku to sev līdzī, manu, mūsējie atiet. Lodes man šic gar ausīm: vai jau esmu pieradis? Cik īsā mirklī

var daudz kas mainīties! Nezinu pats, kā esmu atkal savā ierakumā, šķemba viegli ievainojusi roku. Tikai tagad sajūtu. Mani uzslavē. Liekas, nekas nav noticis, esmu mierīgs līdz dvēseles dziļēm. Šo es uzskatu par savu pirmo kauju, vecie cīnītāji gan pasmīn — pātaustījām viens otru mazliet.

Tā purvā izgaist visa ziema — stāvu pirmā frontes pavasarī. Tikai tagad acīm īstēni atsedzas nāves čūskulājs. Tas sazaļojis spēcīgā dzīvošanas priekā. Saldēna smarža mani apņem kā tvans, pāri miroņiem purvos zied ievas. Viss nāves lauks balts — kur esmu tik daudz redzējis ievu? Tūkstošiem lakstīgalu neatstāj augu nakti. Dun pamale, vārās purvs, šķīst uguns, bet lakstīgalas nebeidz — triku! triku! Mani pamostas nevaldāmas sajūtas. Dzīvot gribu, dzīvot!

Atkal kauja, es vairs tās neskaitu. Uzbrūk boļševiki. Bargi runā debess, bargi atsaucas zeme. Vaid pa kreisi, aiz muguras, vaid visapkārt. Esmu ar mieru zemē iekosties — tikai neatdot šo vietu, kamēr jā-sargā biedri. Siltas asinis man apņem plecu. Tas nekas, esmu dzīvs. Arī biedrs nepa-

gurst. Nāk mazs vājuma brīdis. Pie kā es turos? Te manas nāves šūpulis un kaps. Skrien putns lielām spārnu vēdām uz to pusi, kur mūžīgs miers guļ pāri augstām kalnu grēdām. Mans vājais brīdis kļūst lielāks. Tik pieliekties smilgai, zālei, nedomāt nekā, klusēt. Kas mīlestība? Es atkal atgūstos, mēs vēl turamies...

Mana roka un plecs pārsiets, esmu mazliet arī kājā ieskrabāts. Kā vīri esam turējušies. Sauc manu vārdu. Kaut kas liels mani dziļi savīļņo — esmu apbalvots ar to goda zīmi, kuņa rotā jau tūkstošu varoņu krūtīs. Jāatzīstas, par to kaujās iedams un atgriezdamies reizēm biju domājis, bet nekad iekārojis, nedz kādam skaudis. Tas ir gods, kas nekad nerada pārmetumus, — to pasniedz debesis cauri nāvei.

Visa ziema un pavasaris — kas tie bija šie ziemeļu purvos? Dzīvība — sapnis! Nāve — sapnis! Nu aizeju uz savu brāļu kapsētu — dzimtenes zeme mums līdzī, tālu vēsta, kur šodien guldīsīm tos, kas starp mums bija vislielākie. Trīs saujas...

Man piešķirts atvaļinājums. A. E.

AUĻOJŠĀS UGUNSBULTAS

Jauka lieta ir ugunošanas rakete, kad tā kā mirdzoša svītra tumšā naktī uzvijas pret debesīm, lai tad sprakšķēdama izšķīstu visdažādākās divainās uguns mēles, virmojošās zvaigznēs un vēdekļos. Vecos labajos laikos neviena jaungada nakts nepagāja bez raķešu laišanas, un valsts dibināšanas svētkos ik gadus pār sirmo Rīgu nolija raķešu ugunīgo ziedu lietus. Tie bija priecīgi laiki.

Bet nekāda prieka nerada tās nakts kara laikā, kad necaurrezdzamā tumsā uzliesmo apgaismošanas raķetes, metot apzīlbinosī baltu gaismu un noslēpumainā sasprindzinājumā gaidošo zemi. Ļaudis te apakšā zina, ka virs viņiem neredzams ienaidnieks šķēstina savus viltīgos nodomus. Maz prieka ir arī no signālraketes krāsainajām uguns mēlēm, kas liek karavīriem ciešāk satvert ieročus un vai nu iet pildīt raķetes pavēli, vai koncentrētā uzmanībā gaidīt notikumus.

Tik daudz par raķetēm zina ikviens. Dažreiz vēl atceras, ka ir pasaulē tāds daikts, kā glābšanas rakete, kas dažam labam grimstoša kuģa pasažierim ir glābusi dzīvību. Bet ka rakete var būt arī briesmīgs kara ierocis, tas laika mijās kaut kā aizvien piemirstas.

Saujamo pulveri pirmie esot atraduši ķīnieši jau priekš vairāk nekā 700 gadiem. Eiropā šī māka pārnāca pāris gadu simtus vēlāk. Pirmais ķīniešu pulvera ierocis bija rakete, bet eiropiešiem — t. s. rokas stobrenes. Ķīniešu konservatīvais ģenijs gadu simteņiem atstāja savu izgudrojumu gandrīz nepārveidotu. Eiropiešu nemierīgais prāts un meklētāju dziņa no pirmatnējās rokas stobrenes izveidoja modernās tehnikas brīnumdarbus — smagos un vieglos, aplenkšanas un tālšāvēju lielgabalus, minumetējus un granātmētējus, ložmetējus un patšautenes.

Eiropieši pulvera dzinējspēku sagūstīja stiprā, nesaardāmā stobrā un novietoja pulvera lādiņam priekšā šāviņu. Aizdedzinot pulveri, gāzu eksplozija iedarbojas uz šāviņu tik ilgi, kamēr tas nav atstājis stobru. Kopš tā mirkļa, kad šāviņš izsviests no stobra, pulvera gāzu enerģijas loma izbeidzas. Tā enerģija, kas, eksplodējot pulverim, iedarbojas šāviņam pretējā virzienā, šaušanas norisē ir lieka un pat kaitīga, ko labākā gadījumā var izmantot tikai ieroča daļējā automatizēšanā, kā piem., ložmetējiem, kur tā, atgrūžot atpakaļ stobru, reizē to no jauna pielādē.

Kara raķetē turpretī šī pretējā virziena enerģija tiek izmantota kā raķetes šāviņa dzinējspēks un pie tam visā šāviņa skrejceļā. Savā pirmatnējā veidā rakete nebija vairāk nekā iegarens, apaļš pulvera vīstoklis ar dobumu vidū — garriskā virzienā. Šī pulvera vīstokļa ārējo čaulu veidoja papīrs vai skārds. Čaulas augšgals bija slēgts, apakšgals — vaļējs. Aizdedzinot pulvera lādiņu, gāzu eksplozijas enerģija ar lielu sparū svieda vīstokli augšup. Ja lielgabaliem un citām stobrenēm pats šaujamais rīks paliek šaušanas vietā un projām aizlido tikai šāviņš, tad kara rakete ir vienlīdz šaujams rīks un šāviņš, jo dzinējierīce lido raķetei līdzī, un tās skrejceļš turpinās tik ilgi, kamēr raķete ielādētajam pulverim nav izbeidzies tā eksplozijas spēks. Teorētiski raķetes dzinējspēka izmantošana šāviņu raidīšanai paver daudz lielākas iespējas nekā ar lielgabaliem.

13. gs. arābu rakstnieks Hasan-Al-Rammachs militārā apcerējumā, t. s. „Nedžm Eddin” starp daudzām citām ievēribas cienīgām lietām apraksta Pien-Kingas, tagad par Kaifengu dēvētās pilsētas aplenkšanu 1232. g. Viņš stāsta, ka ķīnieši lietojuši kādu rīku — „huopau” jeb „čientien-čui”, kas tulkots nozīmē „debesis tricīnātājs pērkonis”. Šis esot īpašs dzelzs trauks, pildīts ar „yo” (šaujamo pulveri). Tiklīdz traukam pielaižot uguni, tas lidojot augšup, un uguns izlauzoties uz visām pusēm ar pērkonam līdzīgu troksni, kas sadzirdams vairāk par 100 li (ap 50 km) at-tālumā. Tas izšķaidot savu uguni vairāk pūrvieta lielā laukumā, tāpat sitot cauri dzelzs brupām, tās trāpīdams. Aplenkstajiem bijušas arī auļojošas uguns bultas (fei-huo-tsiang), t. i. bultas, kam augšgalā piestiprinātas raķetes. Hasans ir mums atstājis arī šo uguns bultu zīmējumus un pamāca, ka raķetes čaula nedrīkst pār-sniegt 4 sprīžus; bultas smalei jābūt no dzelzs un divus sprīžus atstatumā no raķetes čaulas. Tā nu ir visvecākās rakstītās ziņas, kas uzglabājušas par kara raķetēm vispār. Eiropa, cik vērojams, ar kara raķetes postīgo darbību iepazīs 1241. gada 15. aprīlī vēsturiskajā kaujā pie Lignicas (Vālštates). Tatāru khāna Batu vadi-

tās nomadu ordas šai kaujā lietoja no ķīniešiem patapinātos raķetveida pulvera ieročus. No Eiropas tautām vecākie raķešu pētnieki ir italieši, uz ko norāda pats vārds raketa — ital. rochetta, kas nozīmē sprēslicu, vārpsti, skriemeļi. Raķetes pamatprincipus pazina arī slavenais viduslaiku zinātnieks Alberts Lielais.

Viduslaiku raķetes bija vēl pārāk primitīvas, un to iedarbība par niecīgu, lai tās spētu izkonkurēt tiem laikiem tik spēcīgo šaujāmriku kā stopu un aizdedzināšanas bultas. Tomēr interese par raķešu izlietošanu kara vajadzībām nekad neapsika. Aizvien atradās uzņēmīgi izgudrotāji, kas mēģināja papildināt raķešu konstrukciju un to izšaušanas ierīces. Vācu kara inženieris Konrads Kizers (Conrad Kyeser) savā 1405. gadā sacerētajā darbā „Bellifortis” jau zina, ka raķetei pierīkojams kāts, lai tās lidojums būtu precīzāks. Tāpat viņš konstruējis īpašu siles veidīgu ierīci raķešu izsviešanai. Kāds cits 15. gs. izgudrotājs Fontana ap 1420. g. pagatavojis ar raķešu spēku dzenamu mūrlauzni — sauszemes torpēdu pūju un pilsētu mūru iedragāšanai; tā ir uz kustīgiem koka veltņiem piestiprināta kaste, kuņas vienā galā atradās masīva dzelzs smaile, bet otrā — resna, kātveida caurule raķešu gāzu izsviešanai. Par spīti visiem izgudrotājiem, rakete kā kara ierocis 15. gs. otrajā pusē tiek gandrīz vai piemirsta, jo ar aizvien progresējošo lielgabalu attīstību tā nevar sacensties. Pēdējo reizi šai gadsimtā tā lietota Port-Odemera aplenkšanā 1447. g. Tikai ar 17. gs. no jauna sāk mosties interese par kara raķetēm. Vācietis Furtenbachs ieteic raķetes izsviest nevis no siles veidīgas ierīces, kā līdz tam, bet gan izšaut no stobra; poļu artilērijas virsnieks Simienovičs 1649. g. apraksta kādu 100 mārciņu smagu raķeti. Un sakšu pulkvedis Geislars zina vēstīt, ka viņš savā jaunībā 1688. gadā esot redzējis raķetes ar piestiprinātām 50—100 mārciņu smagām granātām. To čaulas bijušas no koka, ar līmes piesātinātu līnu audeklu apviļtas, un kā lādiņš kalpojis maisījums no 8 daļām salpētra, 4 daļām sēra un 3 daļām ogles.

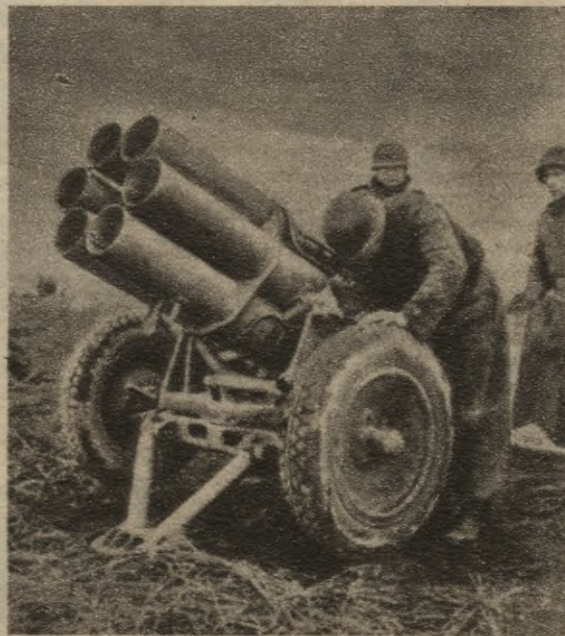
Kamēr Eiropā rakete bija kļuvusi galvenā kārtā par izpriešanas ugunošanas rīku, Indijā to vēl aizvien lietoja kā nopietnu kara ieroci. Un kad 1780. gadā angļu karaaspēks sastapās Indijā ar Hidera Alija pulkiem, pēdējie ar savām 6—12 mārc. smagajām skārda raķetēm ne vienreiz vien izjauca angļu karaaspēka kaujas ierindu. Nepatīkamu pārsteigumu angļi piedzīvoja 1799. gadā karā pret Tipu Sahību, kas ar savām aizdedzināšanas raķetēm nodarīja iedomīgo britu municijas ratiem smagus zaudējumus.

Pēc šādiem dārgi samaksātiem pārsteigumiem interese par raķetēm Eiropā sāka mosties pastiprinātā kārtā. Francijā jo sparīgi par kara raķešu ieviešanu armijā uzstājās pazīstamais artilērijas virsnieks Ruggieri, Anglijā 1804. g. kapteinis Kongrevs konstruēja jaunu aizdedzināšanas raķeti, ko kara vadība atzina par labu. Pirmo reizi kaujā šīs raķetes lietoja 1806. g. 14. oktobrī, aplencot Buļoņas ostu. No 200 izšautajām raķetēm visā visumā Buļonā pilnīgi nodega tikai 3 nami, jo franču jūrnieki ātri vien iemanījās ar lauzamiem stieņiem atsist raķešu galviņas tūdaļ pēc to nokrišanas un iegrušt jūrā, bet liesmojošās raķešu čaulas apdzēst ar slapjām smiltīm. Nākošā gadā angļi ar 40.000 raķetēm apšaudīja Kopenhāgenu, še nodarīdami prāvus zaudējumus. Pēc šī gadījuma dāpi sāka pievērst kara raķetēm lielu vērību, un dāņu artilērijas kapteinis Šumachers konstruēja t. s. granātraķeti, t. i. raķetei pievienodams granātu. No Dānijas šis jaunizgudrojums, ko turēja lielā noslēpumā, nokļuva Francijā, kur to sāka lietot armijā 1827. gadā. Tā bija vairākos veidos: 6—9 un 12 cm bumbām un aizdedzināšanas šāviņiem, un 6 cm arī kartēšāviņiem. Ar 12 cm raķeti sāva 49 kg smagas un 27 cm caurmēra lielas bumbas 2700 metru tālumā. Raķešu kāti, izņemot 12 cm raķetes, bija izdabti un ar garriskām rievām. Arī pārējo Eiropas valstu armijas steidzās ievest savā apbruņojumā kara raķetes.

Austrijas armijā t. s. Augustina un Šumachera granātraķetes lietoja līdz pat 1869. gadam. Raķešu izsviešanai nodereja īpašs trīskājiens statīvis.

Arī pirmajā pasaules karā ieroču konstruktoru prātus nodarbināja kara raķešu problēma, gan bez nopietnākiem panākumiem. Tikai pašreizējā karā raķešu šāviņu problēma ir guvusi mūsu laika kara teknikai piemērotu atrisinājumu vācu armijā.

Ls.

Smagajās cīņās Austrumos piedalās arī vācu miģlmetēji, kuņu darbība dibināta uz raķetes principa.

PASAULES PANĀKUMU OPERA UZ RĪGAS SKATUVES

Rīgas operas jaunais uzvedums Janāčeka opera „Jenufa” iepazīstinās mūs ar darbu un autoru, kuŗu likteņi bijuši visneparastākie. Gandrīz neticami šķita panākumi, kādi priekš pārdesmit gadiem vienā sezonā pēkšņi darija pasaulslavenu šo operu un tās komponistu. „Jenufa” bija komponēta jau 1903. gadā. Janāčekam bija toreiz 49 gadi, viņš bija maz pazīstams skolotājs provincē, Brinnā. Nākamajā, 1904. gadā notika Jenufas pirmuzvedums uz tolaik tikai lokāli nozīmīgās Brinnas čehu operskatuves; uzveduma atbalss bija niecīga; ap „Jenufu”, kā arī ap visu citu Janāčeka darbu atkal iestājās klusums. Lielais Prāgas čehu opereteātris „Jenufu” noraidīja; tikai pēc 12 gadiem sekoja uzvedums Prāgā, kas izšķīra operas likteņus dzimtenē. „Jenufas” un tās komponista pasaules slava nāca tikai pēc 1924. gada, kad notika pirmais „Jenufas” uzvedums Berlīnes Valsts operā. Nu radās daudzie uzvedumi (vienā pašā 1925./1926. g. sezonā uz vairāk nekā 40 vācu operskatuvēm), nāca lielā slava, uzvedumi arī Svecē, Beļģijā, Amerikā, Janāčeka festivāls Anglijā, oficiālā atzišana un godinājumi. Divdesmit gadus pēc šī ievērojamā „Jenufas” uzveduma Berlīnē Janāčeka meistaropera nu beidzot nonākusi arī pie mums.

Leošs Janāčeks bija savruppersonība čehu mūzikas dzīvē, nomaļš, nelaikmetīgs, ārkārtīgi savdabīgs meistars, kas visu savu mūžu nodzīvoja ārpus čehu oficiālā mākslas centra Prāgas, līdz pašam mūža vakaram neievērots, nesaprasts, pārprasts. Dzimis ļoti trūcīgā skolotāja ģimenē 1854. gada 3. jūlijā Morāvijas sādžā Hukvaldā, skaistā kalnainā apvidū, viņš visu bērnību un jauneklja studiju gadus dzīvoja lielā trūkumā. Savā ģimenē Leošs bija devītais bērns no četrpadsmitiem. Jau ar vienpadsmit gadiem viņam jāpelna maize pašam: tēvs viņu nodod Brinnas augustīniešu mūku klosterī, viņš dzied klostera korī, mācās mūziku pie pazīstamā čehu koru diriģenta mūka Križkovska, dzīvo ārkārtīgi vienkāršo mūku dzīvi klosterī.

Ap saviem 20 gadiem Janāčeks bija jau teicams pianists un ērģelnieks, bet viņu neatvairāmi vilināja kompozīcija. Lai studētu kompozīciju, viņš dodas uz Prāgu, mā-

cās turienes ērģeļu skolā, viena gada laikā beidz triju gadu kursu, dzīvo gandrīz bez līdzekļiem, badodamies.

Viņa darba vieta kļūst atkal Brinna, kur viņš jau pirms savām Prāgas studijām bija kļuvis par sava klostera korja vadoni un mūzikas palīgskolotāju skolotāju seminārā; šai darbā viņu redzam gandrīz trīsdesmit tālākos gadus. 1876. gadā, 22 gadus vecs, viņš uzņemas Brinnas Filharmohijas vadību, uzved vai visus sava laika ievērojamākos modernos darbus. Šais gados Janāčeks vēl divas reizes dodas kompozīcijas studijās — uz Leipcigas un Vīnes konservatorijām. 1881. gadā J. nodibina pats savu ērģeļu skolu Brinnā; tās vadības darbā viņš paliek četrdesmit gadu, ko pavadā cīņās un grūtībās. Viņa nolūks bija radīt Brinnā spēcīgu mākslas centru, pretstatā Prāgai. Ar to viņš sev radīja daudz pretinieku; visi viņa soļi, darbi, mākslas teorijas, polemikas izraisīja viņam nīknuš uzbrukumus, kas ilga līdz pat pasaules kaŗam. Pēc Čehijas valsts nodibināšanās viņu iecēla par Prāgas konservatorijas kompozīcijas meistarklases profesoru ar darba vietu Brinnā, jo viņš nebija pierunājams pārcelties uz Prāgu.

Viņa pirmā opera bija „Sarka”, 1887. gadā; pēc pārpratumiem ar teksta autoru, komponists to aizturēja atklātībai 40 gadus! Viņa otrā opera „Romāna sākums”, komponēta 1891. gadā, Brinnā piedzīvoja uzvedumu un dažas izrādes, bet tad komponists pats to pa daļai iznīcināja. Bet jau ar savu trešo operu Janāčeks sasniedza savas mākslas virsotni: tā bija „Jenufa”, komponēta laikā no 1896.—1903. gadam. Par tās likteņiem jau lasījām. „Jenufas” kompozīcijas laikā Janāčekam nācās pārdzīvot smagus likteņa sitienus: mira abi viņa bērni; daļa šo sāpju jau neapšaubāmi pārgājusi arī „Jenufas” mūzikā.

Jau „Jenufas” mūzikālā valoda bija radusies no Janāčeka pētījumiem par cilvēka runas dabiskajām intonācijām un ritmiem, par jauniem, ļoti brīviem akordu savienojumu principiem. Savas jaunās mūzikāli teorētiskās un aistētiskās at-

Operas Jenufas 1. cēliena dekorācijas Prāgas operā.

Leošs Janāčeks.

ziņas Janāčeks izteic vairākos traktātos, polemiskos rakstos un grāmatās. Viņš kaislīgi nododas arī tautas dziesmu pētīšanai, publicē vairākus morāvu tautas dziesmu krājumus balsij ar klavierēm vai orķestri, tautas dejas, raksta lielas dziesmas vīru, sieviešu un jauktiem korjiem, instrumentālus darbus, pāra jaunas operas. Viss tas joprojām nespēj lauzt pretestības ledu pret viņa mākslu.

Jauns liels vilnis viņa jaunradē nāk pēc „Jenufas” pirmajiem triumfiem Prāgā. Top rinda jaunu operu: „Katja Kabanova” (1921. g. pēc Ostrovska drāmas), „Viltīgā lapsiņa” — valdzinoša dzīvnīeku opera (1923.), fantastiska opera „Makropulosa lieta” (1924.), beidzot „Mīrušo nams” (pēc Dostojevskas, 1927.), daudzi instrumentāldarbi klavierēm, orķestrim, kameramūzikai u. c. Godinājumi un slava viņu neapreibināja, viņš turpināja to pašu vienkāršo, aturīgo dzīvi Brinnā; „Jenufas” panākumi viņam beidzot deva gandarījumu par kļūšēšanu, kāda tik ilgi bija ap viņu. Janāčeks mira pēc saaukstēšanās 1928. gada 12. augustā Brinnā, 74 gadus vecs. Viņš atstāja pilnīgi pabeigtu lielu mesu vecslavu valodā „Missa glagolskaja”, ko pieskaita viņa ievērojamākajiem darbiem.

Ar „Jenufu” Janāčeks devis operskatuvei vienu no vislielākajiem modernās operas panākumiem. Tās pamatā ir teicams librets, rakstnieces Gabriēlas Preisas spēcīga kaislību drāma, ko apstaro dziļas, siltas cilvēcības jūtas. „Jenufa” ir jauna meitene, ko paved un pamet sādžas donžuans, kuŗas dzīve mirkļa aizrašanās dēļ aizietu postā, ja to neglābtu beigās cita cilvēka aizliedzīga mīla. Pār visu operu dominē ķesterienes, Jenufas pamātes, spēcīgais tēls.

Nekā konvencionāli operiska nav „Jenufas” mūzikā. Viss tanī svaigs, jauns, vienreizīgs, dziļi sakņojas sava tautas mūzikālajā izjūtā; tanī ir krāsains simfonisks skaņīgums, satraucējs drāmatisms, silta, maiguma pilna sirds lirika, dziedātas tautas dejas, īpatnēja vokālā melodika, izaugusi no runas ritma un intonācijām. Operas pamatnoskaņa tumša, drūma, smagi drāmatiska, kaislību pilna bet arī izlīdzinoši svaiga, kautra un intīma pašas Jenufas valodā.

„Jenufas” parādīšanās uz mūsu operskatuves jāvērtē kā izcils mākslas notikums.

Jēk. Vitoliņš.

TE APSTĀJĀJĀS GĀJIENI

dzīvojumus" un iepazīšanos ar „veco” Eiropu, kaut arī šī „iepazīšanās”, tagad, nonākot vācu kaujas ugunīs, daudziem sagrāvusi visus jaukos sapņus.

Vācu kaņavīrs šais atrašanās kustības nav rūpējies tikai par saviem tiešajiem kaujas pienākumiem. Itāliešu pilsētiņās viņš atlicinājis pietiekoši daudz laika, lai paglābtu mākslas, zinātnes un vispār kultūras nozīmīgākus pieminekļus no angļu un amerikāņu bumbu uzbrukumiem. Piemēram, pie Kasino pilsētiņas paceļas augstais kalns — Monte Kasino — kur atrodas veclaicīgs klostēris. Tā vērtīgās mantas izvāktas un nodotas Vatikāna vai valdības iestāžu glabāšanai.

Tur pie Kasino uz dienvidiem, izplešas Gariljano upes ieleja. Ziemeļos un austrumos uzkalni pakāpeniski pāriet kalnu masīvos. No izdzisušā vulkāna Rokamonfina skatienis var aizslīdēt tālu — līdz Vidus jūras piekrastei, līdz Volturno upes grīvas apgabalam, ko vācu pionieri pārplūdinājuši daudz kilometru garumā un platumā, tā radīdami ienaidniekam gandrīz nepārvaramu šķērslī. Vērojot mežoniģo kontrastiem bagāto ainavu, kaņotāji šeit šķiet sīki rūķīši un šķekas, ka te nevarētu nemaz attīstīties sīva kaujas darbība. Taču jau frontes tuvumā šai apgabalā manāma kāda sevišķa īpatnība, ko nesastapsim austrumu kaņalaukā: vai katram satiksmes līdzeklim, kas parādās ne tikai uz ceļa no Kasino uz Gaetu, bet vispār kaujas lauka tuvumā, jābūt sagatavotam, ka pēkšņi tam uzbruks ienaidnieka lidotāji, apbērdami ar ložu un bumbu krusu. Šeit tā ir ienaidnieka taktika, uzbrukt no gaisa kaut atsevišķam vīram.

Kailajās klintīs izcirstais vai kaļķakmens masīvos izbūvētais ceļš starp Kasino un Volturno ieleju noved kaujas lauka dienvidu frontes kreisajā spārnā. Vācu kaņavīram šeit pretī stāv skaitliski trīskārtīgs un materiāli labi apgādāts ienaidnieks. Tie ir amerikāņi. Un tomēr vācu vīri šeit pratuši drošsirdīgi pastāvēt visās cīņās. Kamēr galvenie spēki ieņēma jauno galveno kaujas līniju, sedzējas vienības prata nevien atvairīt uzbrūkošo pretinieku, bet daudzos gadījumos pāriet sekmīgos pretuzbrukumos, lai atturētu ienaidnieka virzīšanos uz priekšu tik ilgi, kamēr nav nostiprinājusies jaunā galvenā kaujas līnija.

Šeit pierādījusies armijas morālais spēks. Kareiviskā varonība, ko notēic apziņa par cīņas svarīgumu, šeit stājusies pretī ienaidniekam, kas visu sagaida no sava materiāla pārsvara. Tikai retos gadījumos šie ienaidnieki gatavi ielaisties tuvumā. Viņu cīņas mugurkauls ir granātas

un bombas. Stāties cīņā aci pret aci amerikāņi sevišķi nevēlas, rīkojoties pēc principa, ka lielāks atstatums starp sevi un ienaidnieku ir vēlāmāks labsajūtai un pašu dzīvībai.

Pocilli apkaimes augstienē, nocietinātās vācu galvenās kaujas līnijas priekšā tagad izplešas Volturno upes ieleja, kurās austrumu krastā vēl nesen darbojās galveno spēku atiešanas segšanai norīkotās kaujas grupas. Pēc to pievienošanās galvenajiem spēkiem arī pionieri tūdaļ ir veikuši savu darbu, saspridzinādami pārpalikušos tiltus. Viņu spridzekļu sprādzienu atbalss kalnos, ielejās un olīvu birzīs ir pēdējā zīme ienaidniekam, ka vācu spēki ieņēmuši savas jaunās pozīcijas. Bet pēdējie vācu vīri, kas atgriezās pie galveniem spēkiem, pa ceļam redz sev jaunus uzdevumus. Par spīti pieaugošajai ienaidnieka artilērijas ugunij, pionieri atējot saspridzina visu, kas varētu noderēt ienaidnieka nolūkiem. Viņu elektriskie zāģi ātri tiek galā ar simtgadīgiem kokiem, viņu spridzekļi — ar būvēm, ar šosejas segu un dzelzceļu sliežu ceļiem. Ienaidnieks nedrīkst sa-

Ja kāds gma cēlies no Volturno augstu kalnos, ta veido kā čāku darbs ir sa tīs ierīkoti le matisko ierō niciju telpā grūti jāpūlas. U pieciešamais at najam kaņav jami. Tāpēc ez nu kāda vīm ņas uzrakstīl, bet šis divālis ar humora pō tams visiem ill ku grenādier radies pavisa Kaut gan gāi spēka daļa ot kilometru atū rai sasniedzās lā vairākas sū takas, ved pē Tāpēc motorēt mainījies mor

Volturno upes lielajā lokā, kas gandrīz kā pareiza trīsstūra smaile ieliekusies Dienviditalijā, sīvās cīņas ir izskanējušas. Vācu kaņavīri saskaņā ar stratēģijas prasībām veikuši savus taktiskos uzdevumus, lai varētu nostiprināt jauno galveno kaujas līniju.

Par spīti ienaidnieka milzīgajam materiālam un skaitliskajam pārsvaram, tam nav izdevies diktēt vācu kaņavīriem atiešanas kustību paātrināšanu vai paildzināšanu.

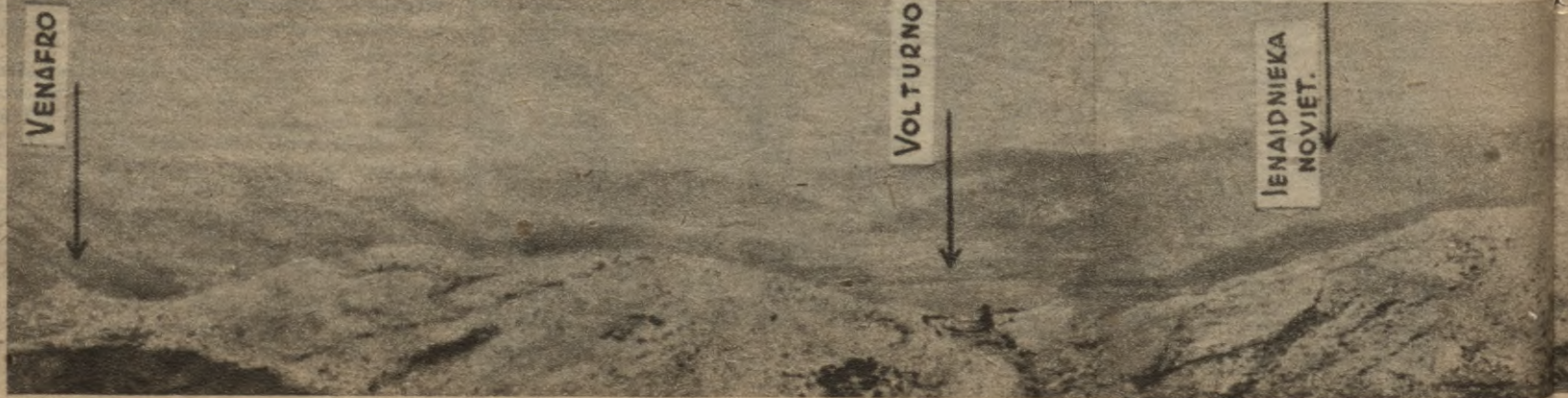
Vācu kaņavīrs vienmēr šai ziņā turējis iniciatīvu savās rokās un, veicdams savus taktiskos uzdevumus, upurējies visu sevi, jo vienmēr apzinājies, ka no katra atsevišķa vīra apzinīgas un sapratīgas rīcības atkarājas galīgā uzvara un to lielo mērķu iedzīvināšana, par kuņiem tagad notiek šī gigantiskā cīņa. Tam pretī stāv ienaidnieks, ko nespārno nekādi augstāki mērķi. Šo ienaidnieka kaņavīru lielākai daļai šis kaņš ir sliktākā gadījumā apgrūtināošs un nepatīkams, labākā gadījumā sports, kas „sniedz jaunus pār-

ņemt neko tādu, kas atvieglinātu tā cīņu. Frontes priekšā tiek nogāztas veselās olīvkoku birzīs, jo pionieri zina, ka galvenās kaujas līnijas priekšā jābūt iespējami tīram apšaudes laukam.

Ceļi un takas, kas uzvijas augstu kalnos, arī kaņotāju cīņas un apgādes metodes rada pavisam dīvainas pārvērtības, kas dažkārt paveķ vietu veselīgam kaņavīru humoram.

Pa kreisi vīd priekš muguru, un piņš viņu izkā, kurās rīgākais tūm Pocilli apt stiprinājusies vi uzņemtie

MS UZ ROMU

s gvardiešu pulks pēkšņi pa-
Volturno ielejas ap 1000 metru
lino tas savu kaujas līniju iz-
čakli putnu bars. Ja ielejā šis
sāmā vienkāršs, tad, lai klin-
tu elgabalu novietnes, auto-
eroti līdzas, kaņavīru un mu-
pa la slēptuves, pionieriem
ila. Un arī motorrati, tik ne-
aitiksmes līdzeklis moder-
am, šeit izrādās nelieto-
pēzinātājam var radīt izbrī-
vina rādītāja bulta, uz ku-
stību. „Ezeļu atbalsta punkts 9”,
vais uzraksts pilnīgi saskan
a pto sakāmvrādu, kas pazis-
malka kaņavīriem: „No tan-
diem par ezeļu dzinēju!” Tas
viena vienkāršu iemeslu dēļ.
gāt līnijā kalnos viena kaņa-
n otras novietotas tikai dažu
atūmā, tomēr tās viena ot-
dzinas, bieži vien, pavadot ces-
s un das, jo šis ceļš — kalnu
p kalniem augšup un lejup.
toreiš kaņavīrs tagad pār-
motorrata sēdekli pret ezeļa

diti kaujās visās Eiropas frontēs.
Katram saprotams, ka šeit nav vien-
mērīgi izplatīta automatisko ieroču
pozīcijas sistēma. No kaņotāja vie-
doka raugoties, virszemes seja izveido-
jusies chaotiski. Šeit svarīgi iekārot sev
lielākās augstienes, iegūt tādu novieto-
jumu, lai vistālāk varētu pārraudzīt dzi-
lās ielejas, aizas, kalnu ieplakas un ro-
botos sānus. Viss tas nosaka kaņavīriem
pozīciju izveidošanu, lai varētu apkaņot
ienaidnieku ar flankējošu uguni. Tas ir
kalnu kaņa noteikums. Kaņš kalnos ne
vienmēr attaisno pārliecību, it kā šeit
aizstāvēšanās kaujā būtu lielas priekšro-
cības. Nekur nav tik viegli ienaidnie-
kam, izmantojot apvidus dažādības, tik
daudz iespēju nepamanītam iespieties
pretinieka līnijās kā kalnos. Arī ienaid-
nieka uzbrukuma gadījumos rezervju
piegāde kalnos ir ļoti apgrūtināša un
prasa daudz vairāk laika nekā parastos
apstākļos. Bet šai kaņā Itālijas frontē vēl
nāk klāt sevišķi apstākļi, kas prasa no
vācu kaņavīriem ārkārtēju varonību. Po-
cilli augstienēs esošiem vāciešiem stāv
pretim ienaidnieks, kuņa rīcībā ir mate-
riāls pārsvars. Skaitliski amerikāņu kāj-
nieku šeit ir trīs reizes vairāk nekā vā-
ciešu, bet artilērijas pārsvars izsakās at-
tieksmē 30 pret 100.

Un tomēr arī Itālijas cīņās piepildās
seni senais kaņavadoņu atzinums, ka ka-
ņu sev par labu beidz tas, kuņa armijas
morāle ir stiprāka. Invāzija Itālijā, ko
sākumā angļi un amerikāņi izskandināja
visā pasaulē par vēl neredzētu uzvaru,
jau tagad pierādījusi, ka tikai Badoļjo
nodevība uz laiku radījusi grūtības vācu
kaņavīriem, bet šis kaņavīrs arī pēc šāda
noziedzīga uzbrukuma no bijušā sabied-
rotā puses nebūt nav zaudējis savu cī-
ņas sparū un cīnītāja morāli. Taisni ot-
rādi — nelokāmā pašpārliecībā viņš at-
tur materiālā un skaitliskā pārsvarā eso-
šo ienaidnieku, kas lolotās vieglās uzva-
ras vietā, mēnešiem ilgajā cīņā laikā, spē-
jis virzīties uz priekšu, bailīgi taustīda-
mies un ilgā laikā iegūdamas nenozīmīgas
teritoriālas platības.

Pocilli apkaimes augstienēs stāv šo-
dien kaņavīrs, kas apzinās, ka no viņa
kareiviskās stājas atkarīgs Eiropas lik-
tenis. Viņš zina, ka austrumu frontei
nepieciešama lielā daļa kaujas līdzekļu
un ka dzimtenes pilsētu aizsardzībai ne-
pieciešams liels daudzums aviācijas. Un
tādēļ viņu nespēj samulsināt ienaidnieka
materiālais pārsvars. Viņa svarīgā lo-
ma Eiropas aizstāvēšanā tam piešķir vēl
vairāk drosmes un rūda viņa kareivisko
lepnumu un varonību. Vīra gara priekšā
sabrūk materiāls. F.

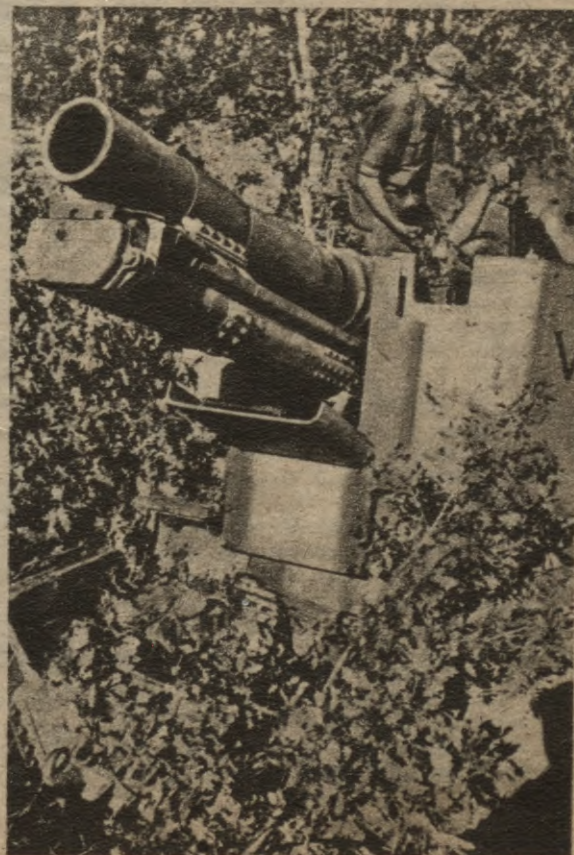

Ienaidnieka lidotāja
uzbrukums vācu au-
tomobilim uz ceļa
Dienvidītalijā.

Vieglie un smagie ie-
roči vienmēr gatavi
kaujai.

Dienvidītalijas frontes
rietumu daļas pano-
rāma.

Pēc kaņa ziņotāja
Overbisa (Overbues),
Kincnera (Künzner)
un Arlarta (Arlart)
informācijas.

Galvenās kaujas līnijas
pulk Pocilli apkaimē.

milīgais gaļausainais lo-
zā pa tādām augstieņu ta-
v spējis izstaigāt visziņkā-

mes augstienēs tagad no-
un katru cīņu gata-
vācu kaņavīri, kas rū-

VITORE DEL
LAGIO

Pieņemmes par rakstītājiem un rakstiem

Pēdējā laikā literatūrā sabiedrība sākusi diskutēt temu par dzejošanas netikumu. Lai cik dīvaini tas izklausās — starp līdz šim zināmiem un cilvēkam piedēvētiem netikumiem iekļuvusi arī dzejošana. Nenoliedzami, ka lielam vairumam tagadējo jauno autoru dzejoju rakstīšana šķiet viegla un rotaļīga pastaiga pāri papīram bez patiekošas nozīmes. Kas te vainīgs? Vispirmokārt, paši rakstītāji — paškritikas trūkums! Otrkārt — mūsu žurnāliem un laikrakstiem ar maz izņēmumiem pret dzejojājiem pavisam vaiīga nostāja. Citiem vārdiem — nav vairs tik augstu literāru prasību kā tas bija agrāk, kad iekļūšana mākslas žurnālā jau nozīmēja veselu notikumu un atzinību. Turpretī tagad pie vārda bieži tiek autori, par kuriem lasītājs paliek dziļā nesaprašanās — kas te īsti domāts? No kuŗa gala lasīt?

Droši varam sacīt, pieklājīgu dzejoļu mūsu dienās spēj uzrakstīt simtiem jauniešu, kam vien bijusi lielākā jeb mazākā mērā interese par literatūru. Šie dzejoļi iespiesti un pat atsevišķā grāmatā sakopoti — vēl ne pavisam neliecina par īstu dzeju un dzejnieku. Daudz pagātnes piemēru rāda, ka mūsu literatūrā dzejnieka vārdu iespējams iegūt arī nedzejniekam (veiklam pantu salicējam — labam dzejas likuma pratējam). Neguvis dziļāku atbalstu plašākā sabiedrībā, viņš pamazām atskārst, cik mūļīgi sevi piemānījis — palicis viņā tikai liels un spiedīgs tukšums.

Kādēļ gan jaunieši tik ļoti grib dzejot? Savā laikā sēdēdami skolas solā, ar retiem izņēmumiem visi esam šo vājību pārdzīvojuši. Tā pieder zināma laika attīstības posmam. Vēlāk turpinātā dzejošana jau cita rakstura — gan istā talanta izteikšanās, gan arī dziļānās pēc dzejnieka skanīgā vārda, saldā godkāre. Šī vieglā apreibināšanās lielai daļai neko labu nedod, tā ir tikai sāpīga sevis mānīšana un raksturo gribas trūkumu sākt savām spējām atbilstošu darbu. Protams, nav viegli atmetēt to, kas ieņemts galvā un iedomās stipri iesakņojies.

Pilsēta bieži savus jaunus rakstītājus izlutina avansa veidā, vēlāk kā atmaksu saņemot pasekļu viduvējību. Te nu rezultāts — pārrēķinājusies kā viena, tā otra puse.

Vismazāk vēl šo baltu dienu dzejnieks iecienīts laukos. Šķiet, ka no turienes arī nācis jau par parunu kļuvušais pazīstamais teiciens: „Nekā negribas darīt, laikam dzejnieks būšu”. Lauku ļaudis ikvienu jaunu cilvēku parādūši vērtēt pēc darba — tas pārbauda darītāju un viņa spēku. Kaut tāpat būtu pilsētā, kur palaikam koncentrēta dzejošana!

Cik maz vēl laukos pazīst dzejnieku vārdus, par jaunāko paaudzi nemaz nerunājot! Tiešām, tagad dzejniekam jābūt, kā to parasti saka, Dieva svaidītam un jārod tādi vārdi, kas kurļu pat dzirdīgu spēj darīt. Jāatrod vārdi, ko gribētu sacīt tukstoš mutes. Tā kādreiz runājis Rainis, Aspazija, Poruks, Blaumanis un citi. Tā vēl tagad runā Skalbe.

Neapspriedīsim dzeju rakstīšanu pārāk bargi, instrukciju ierobežojumam neizdosim, ir grūti pasacīt, kas izveidosies no dzejotāja pēc ilga un grūta pārbaudīšanas darba. Tikai vienu gan ņemsim vērā: lai raksta tikai tie, kam dzejošana ir kā gaiss, ko elpo, visa dzīvošana! Tad nebūs tikai vārdi, skanīgi grabuļi. Mēdz sacīt — papīrs

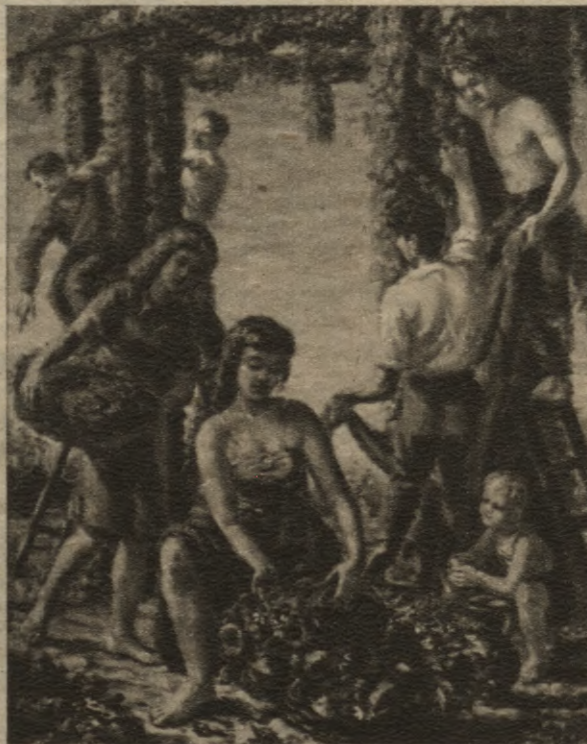
pacieš visu. Te daži piemēri no jauno „ģeniju” kopotajiem rakstiem:

Vaidi.

Vai!
H... h...
Vai... Vai... Vai!!!...
Zemes māte! Zemes māte!
Žēlo mani!!! — Lūdzam', žēlo!!!...
Zemes māte! Zemes māte!!
Redzi pati, sirds kā kvēlo! —
Izkusis tā sāpju vaidos,
Sastings locekļi un dzīslas —
Rētas paliks sārtos vaigos, —
Rimsies visas labās dziņas....
— — — — —
Vai!... Vai!... Vai!!!... Vai!!!...
Vai!... Vai!...
H... h... h... h...
— Zemes māte! Zemes māte!!
Žēlo mani!! — Lūdzam', žēlo!!!...
— Zemes māte!! Zemes... māte!.....
— He... he... he... he...
— — O — o!!!!
— Prom!!!!... Prom ārpūtīgais smaids!!!!
Ja lasītājs šeit nevar labi orientēties, ņemsim citu piemēru, kaut ko vieglāku:

Veltījums liķiem.

Jau puvuma smaka tik riebīgi dveš
Un strauji ar vējiem pa atmatiem plūst —
Rau, liķus kā žāgarus sētmalā nes,
Un žēlabas sirdī drīz ceļas, drīz klūst
— Ve — ai — cik nelaba smaka!
— Kamdēļ tos neraka? — — — — —
Sāk gaiss pietrūkt... Ļaujiet jel projām
reiz iet!
— Jau krūtīs sev sajūtu pirmajās sāpes!...
Ak — ļaujiet man aiziet uz tukšneša viet',
Kur cietīšu, vientulis, baudu un slāpes!
— Ve — ai — cik nelaba smaka!
— Kamdēļ tos neraka? — — — — —

Leo Stepe — Vārta pušķotāji. Diplomdarbs. Beidzis Latvijas mākslas akadēmijas prof. L. Liberta vadīto figūrālās glezniecības meistardarbnīcu ar mākslinieka gleznotāja gradu.

Sie abi dzejoļi rakstīti pirms desmit gadiem un izdoti pat atsevišķā grāmatā. Mēs nemēģināsim par viņiem spriest, nedz tānīs iedziļināties, bet ņemsim salīdzinājumam mazu piemēru no mūsu dzejošanas tagadnes, izvelkot no daudziem simtiem redakcijā tikai vienu. Ar šīm četrām rindām viegli raksturot gandrīz visus jaunus rakstītājus un rakstītājas.

Zaudētai.

Kā zieds, kas reibst no smaržas savas,
Kad rasots saules skūpsts to skar,
Tā zudu es, kad rokas tavas
Ap mani vijās tovakar.

Šeit gan valoda vairs nav tik oriģināla, un pants padots visiem dzejas atskaņu likumiem, un tomēr visam cauri redzams, ka te nav nekā tāda, kas attiektos arī uz mums un darītu dzejoli paliekamu. Tā raksta un var rakstīt simtiem jaunu dzejdaļu.

Viss, kas darīts ar mēru un gaumi, rada labu iespaidu un netraucē mākslas darba baudīšanu. To nevar sacīt par grāmatu ilustrēšanas drudzi. Ar to saslimuši gandrīz visi apgādi. Zināms, visgrūtāk ilustrēt dzeju, lai zīmējums tiešām tā saturu papildinātu — kļūtu par vienu vienību ar rakstīto, lai grāmata un ornaments būtu viens. Grūti nosaukt visas tās grāmatas, kur ilustrācijas un dzeja pārstāv kā divas dažādas pasaules, kas gan atsevišķi spēcīgas un dziļas, kopā tomēr viena otru iznīcina. Kam tas vajadzīgs? Bieži, kā to teicis kāds recenzents, šai dzejai ar zīmējumiem tikpat liela līdzība, kā korānam ar Steudera vārdnīcu.

Dažas dzejoļu grāmatas izskaistinātas ar tādu ornamentu mudžekli, ka apreibst acis. Citas pārvērstas par botanikas un zooloģijas palīggrāmatām. Ar to mēs savu dzejas līmeni augstāk necelsim.

Ir sastopamas arī tādas dzejoļu grāmatas, kur priekšlapās novietotā autora ģimete ir labākā daļa visā grāmatā, bet pārējais tikai minējums.

Nevaram noliegt ievērojamu daudzumu jaunākā laikā klajā nākušo izdevumu, kur grafiskā māksla — grāmatā ilustrācijas — lielu veiksmi un maņu parāda vesela virkne mūsu ievērojamāko mākslinieku. Kaut piemēram minēsim S. Vidbergu, N. Strunki, J. Plēpi, A. Junkeru, A. Ābelīti, K. Sūniņu viņu labākajos sniegumos un daudzus citus!

Visumā mūsu grāmata pēdējā laikā savā ietērpā piedzīvojuši gan lielu un pat izšķērdīgu greznību, gan mākslinieciski labi veiktu izdevumu.

Kā miera laikā, tā arī tagad nemītīgā cīņā ar seklo un lēto stāv laba grāmata, laba dzeja un mūzika. Sonedēļ Rīgā dzirdētais jaunākais grāvējs jau pēc nedaudz dienām saklausāms vilcienā, lauku biedrības namā, pat skolā. Apbrīnojama vieglas dziesmiņas izplatība, kaut piemēram: Kāda ruņa, Mārtiņ? — Tai pašā laikā savu ceļojumu uzsākusi arī laba grāmata un, nonākdama tānī pašā vietā, kur vieglā dziesma vai viegla satura izdevums neatradīs ne pusi tā atbalsta ko iepriekšējie. Tas pats vērojams ar jaunu solo dziesmu vai mūzikas gabalu. Mūsu jaunatne pamazām izgājusi no dziļuma, padodoties efektam, kas nav saistīts nedz ar domāšanu, nedz dziļāku savijpojumu. Miera laikos šī cīņa nopietnam ar vieglo nebija visai viegla, tagad tā kļuvusi vēl grūtāka. Vērtīgais tomēr uzvarēs.

A. S.

ALONĪŠKĀ MĀLĪZE

P E T E R A A I G A R A R O M Ā N S

(20. turpinājums.)

„Un sev par attaisnojumu tu nekā nevari teikt?” ieminējās Vālodžu tēvs, kad Andris bija aplūsis. „Vai pats domājies bez vainas?”

„Nezinu, ko Līna jums teikusi, bet tik tiešām, mana sirdsapziņa ir tīra. Līnai nav nekāda iemesla mani apvainot.”

„Andri, tu runā kā varizejs. Ja tev pašam nav vainas apziņas, tad es to modināšu. Redzi, dēls, ir taisnība, ka sieva tevi krāpusi, bet vai vari izskaidrot, vai esi mazlietiņ apsvēris, kādēļ viss tas noticis un kādēļ Līna kā uzburta skrēja pie tā mūzikanta un pameta tevi?”

„Tādēļ, ka jūru neviens nevar izsmelt un tuksneša smiltis padzirdīt. Viens labprāt valkā zābakus, otrs staigā pastalās; ko katrs meklē, to atrod. Par paklīdušām sievietēm pat bībele runā.”

„Nē, Andri, tik viegli tu nedrīksti atrunāties. Tu gan Līnu notiesā, bet pats sevi attaisno. Savā mūžā esmu redzējis daudz cilvēku, kas vaimanā un lauza rokas: esmu apzagts un aplaupīts, man nodarīta pārestība un zaudējumi. Bet, ja taisnīgu skatu aplūko apzagto un aplaupīto, tad bieži gadās, ka vairāk vainīgs cietušais nekā noziedznieks. Ceļmalā pamestu zirgu aizjāj katrs čigāns, un neaizslēgtā namā katrs klaidonis ieiet bez pūļu. Atbildi man, Andri, vai tu pietiekami labi esi sargājis savu namu un savu sievu? Vai tu pret viņu izturējies, kā īstam vīram piedien? Sieviete allaž rūpīgāk sargāma un glabājama, viņas daba vieglāk padodas kārdinājumiem. Vai tas tev nekad pa šo laiku nienāca prātā? Raugies, mūsu ozols stāv pašā kalna galā, un tikai vislielākais vējš loka tā zarus. Turpretī apses — lejā pie birzs trīc no mazākās pūsmiņas. Brīžam pat liekas, ka vēja nemaz nav, un tomēr tās trīc. Taču bez vēja nedreb arī apšu lapa, savai pūsmiņai jābūt. Vai tāpat nav ar tavu sievu Līnu?”

„Ko pēc jūsu domām man vajadzēja darīt? Atstāt novārtē darbus un saimniecību? Sēdēt pie viņas kājām, spēlēt ermoņikas, dziedāt ziņģes? Paši zināt, kā šovasar darbi citu citu dzina. Strādāju bez atelsas, no gaismas līdz vēlam vakaram. Darīju visu, lai Vālodžu sēta izskatītos labāka, lai mēs taptu bagātāki, turīgāki. Līdz ar to Līnai būtu labāk. Cik zinu, tad mīlestība ar nabadzību nekad lāga nesadzīvo. Ja viņa to nesaprot un meklē dēkas, tad neesmu vainīgs. Gribēju tikai labu, bet kad redzēju, ka mani vārdi atsitas kā pret sienu, atmetu visam ar roku. Lūgties neviena neesmu gājis un arī savu sievu nelūgšos.”

„Lūgties un pazemoties nevajag. Tikai, dēls, maldies, domādams ar čaklumu un darbu vien iekārot laimi. Tas nav bijis un nebūs. Ar spēku var kalnus apgāzt un ciotokšņus iekārot, ar čaklumu var bagātību saraust un ar pacietību upi aizbērt, bet sievas mīlestību ar to iemantot nevar. Gudrais Zālamans saka: trīs lietas man ir brīnums, un to ceturto es neizprotu. Šis lie-

tas ir: ērgļa ceļš debesīs, čūskas ceļš pār klinti, laivas ceļš jūras vidū un vīra ceļš pie sievas. Kas grib no avota dzert, tam jānoliecas, un kas tīko otra sirdi, tam pašā sirds jāliek pretī!”

„Iznāks, ka es esmu vainīgais un nevis viņa, ka es būšu sagandējis viņas mūžu un nevis viņa manu!” iesaucās Andris, noplātīdams rokas.

„Rāmu garu, rāmu garu!” Silamiķelis, mierinot Vālodžu iegātni, uzsita tam uz pleca. „Lauj tēvam pabeigt! Viņš aplam nerunā. Pats labi zini: kā mežā sauc, tā atskan, un viena pagale arī nekad nedeg. Nav godīgi, ka Līnai uzkrāj visu vainu.”

„Nevienam vainu neuzkrauju un nevienu arī nedomāju tiesāt, tikai saku, kā bija,” Andris murmināja.

„Dēls, es ticu, ka tā ir bijis. Līna man pirmā atzinās, kad tu vēl nebiji atnācis. Viņa nav nedz tik zemsirdīga, nedz ļauna, kā tev liekas. Līna savu vainas daļu labprātīgi uzņemas un rūgti meželo. Bet lai nebūtu sagrēkots pret taisnību, tad arī tev jāuzņemas sava vainas tiesa. Domā, es pēdējos mēnešos, kamēr kopā dzīvojam, neredzēju, kas notiek? Jūs staigājāt kā divi mēnesserdzīgi katrs pa savu jumta kori. Negribēju tikai ātrāk vārdā saukt, baidīdamies, ka nenokrītat. Pacietīgi un ar bāzām gaidīju, kamēr paši nokāpsit un jūtīsiet pamatu zem kājām. Tagad tas ir noti-

Velta Snikere

Krēslas čuksti

Mijkrēslis staigā

Svīkstošus soļus.

Lidinās pūces.

Māte tev ir.

Svešumā baigā.

Udeņi klaigā,

Aizskalo soļus.

Nāve jūs šķir.

Stingums kā brūce

Ikdienas vaigā —

Nāve jūs šķir.

Atminies soļus.

Tālumā zaigā

Māte tev ir.

cis. Tādā reizē arī man tiesība teikt kādu vārdu. Teiksim, Andri, ka tev šoreiz nodarīta pārestība, tu esi piekrāpīts un apsmiets vīrs. Tu esi izmēģinājis visādi, lai savu sievu paturētu, lai viņa justos tavā sētā apmierināta un laimīga. Tu esi stāvējis par viņu nomodā dienu un nakti. Un tomēr nelaime tavam pagalmam nav pagājusī secen. Atbildi, ko tu tādā gadījumā darītu?”

„Ko es darītu... Es...” Andris meklēja vārdus, bet nevarēja atrast. Vālodžu

tēva dziļdomīgais miers bija satricinājis viņa pašpalāvību.

„Viņam nekas nav jādara,” Līna, nesa- valdīgi iemetās starpā. „Lai turpmāk vairs nebūtu strīdu, es aizeju no Vālodžiem, un jau šodien! Ne viņam, ne kādam citam nav tiesība jautāt, kurp eju un kur palieku. Pati nesīšu savu nelaimi!”

„Meit, savu negodu no sētas tu gribi aiznest pasaulē?” audzētāvs ierunājās, bargi pārmezdams. „Nē! Tas nenotiks! Te tu esi augusi, te ir tava māja, un šai sētā tev jāpaliek, vienalga, vai tu auklē sava vīra vai bandu bērnu. Vai apjēdz, ko nozīmē tu, ja tagad aizietu? Uz visiem laikiem tu iestīgtu purvā, pa ko brādā tavs mūzikants. Viņam bija vajadzīga tikai tava aklā pieķeršanās, nevis tavs bērns un tava mīlestība. Tāds vīrs iekāps katrā dārzā un šķīs saldākos augļus, lai pēc tam serdi aizmestu pa roku galam. Labāk redzu tevi cietumā vai nomirstam, nekā aizejot pie viņa. Ja tu savam vīram neklausī, tad man tev jā- klausu. Tu nedrīksti aiziet un nekur ne- aiziesi!”

Vecā saimnieka vārdi noskanēja pacilāti pravietīgi un atbalsojās apkārtējās ēkās. Līna tos uzņēma ar gandarijumu; bet Andrim tie lika nodrebēt. Viņš pēdējo reizi saslējās.

„Ja jūs uzskati ir tādi, tad man jāprot kauns. Kas pēc visa tā mani šeit saista? Nekas, gluži nekas! Es varu darīt visgrūtākos darbus, varu ciest slāpes un panest trūkumu, bet pasaules blandoņa bērnam savu vārdu nedošu!”

„Andri, netiepies!” Silamiķelis saņēma viņu pie piedurknes. „Kas tur liels; tā bieži gadās! Atmini nu, kur katrs jaunās dienās gulējis. Jods viņu zina, kas tur galu galā iznāk! Vai tādēļ jālec atvarā un jā- skrien mežā?”

„Ej nost, nelga!” Andris atgrūda Silami- ķeli, bet pats sabijās no sava skarbuma. Tas taču bija Marītes tēvs, ko viņš nosauca par nelgu un ko viņš atstūma!

„Vari aiziet, ja gribi!” atsāka Vālodžu saimnieks, raudzīdamies uz iegātni. Viņa valoda kļuva klusāka un lēnprātīgāka: „Mēs visi varam aiziet — es, tu, Līna — un pamest māju posta ziņā. Bet tikai glē- vulis un mīkstčaulis aiziet, ja viņa stunda vēl nav sīsi. Andri, no tiesas cerēju, ka tu būsi nosvērtāks un apdomīgāks. Dari, kā zini, negribu tevi vairs pierunāt, tikai, iekāms ko dari, labi apdomā gaļu! Iedomā- simies, ka tu šodien aizietu no Vālodžiem ar pauniņu plecos! Saki, ko tu ar to būtu ieguvis! Domā, būsi laimīgāks, baudot spītības un iecirtības augļus plašā pasa- lē, nekā šeit dzīvojot pazemībā? Tā nebūs un trīskārt ne! Klusībā tu nosodīsi sevi un mocīsies pašpārmētos. Vaina, kurā tu neatzīsies, spiedīs tavus plecus. No so- da var izbēgt, no parādu piedzinēja izlocī- ties, bet sirdsapziņu nevar atgāināt. Tu biji nolēmis dzīvot citādu dzīvi nekā tavs tēvs. Tas bija labs nodoms, tāpēc tu kāpi Vālo- džu kalnā. Tikai iegaumē, ka ar labiem nodomiem vien nepietiek — darbiem jā-

pierāda, ka tu proti un vari citādi dzīvot. No mājas un sievas tu vari aiziet, bet tavs vārds un atmiņas par tevi paliks mūsu pagastā. Tu vēl nebūsi pārkāpis sveša pagasta robežu, kad piepildies sakāmvārds, ka ābols nekrīt tālu no ābeles. Laudis iemeslu vien gaida, lai tevi aprunātu. Viņi teiks: Tēvs bija meža zaglis, bet dēls pamet sievu un saimniecību. Līnu nevainos, viņa paliks uz vietas. To neviens īsti neticēs, ka Līnas bērns nav arī tavs... Un ko tu iesāksi svešā pusē, kur neviens tevīs nepazīst, kur tev nebūs ne draugu, ne paziņu? Tu klidīsi kā Kajns, kas nekur neatrod miera. Ja nevēlies dzīvot ar Līnu, nedzīvoji — es nespēju. Ierīkojieties katrs savā istabā, varbūt paies laiks, nāks padoms. Izšķirties vienmēr varēsīt. Kādēļ tieši šodien tas jādara? Turklāt — aiziedams no Vālodžiem, tu visvairāk sarūgtināsi mani. Liku uz tevi visas vecumdienu cerības, turēju un vadīju kā dēlu istenieku. Tagad tu atstum manu roku. Nē, nē, Andri, tā dzīvodams, tu tālu netiksi. Pats šo mezglu samezglōji, pašam jāatrisina. Attopies, kamēr laiks. Kas vēju sēj, tas vētru plauj!"

Klausoties Vālodžu saimniekā, Andra iecirtība pamazām aprīma. Sirmgalvja vārds bija daudz patiesības un vēl vairāk siltuma. Vālodžu tēvs taču bija vienīgais cilvēks, pie kā Andris varēja griezties kā pie tēva. Vai tiešām viņš rīkotos pareizi, atstumjot sava labvēļa draudzīgo roku? Nemierīgā sirds teica, ka nē. Sirds teica vēl vairāk — viņa pārmeta:

Tu zaudēji Līnu un atstūmi Marīti, jo laikus neklausīji man un akli tiecies pēc mantas? Tu gribēji mīlestību izrāvēt kā nātri, bet pats iekriti nātru pudurā un apdzeldinājies. Neliedzies un neatvairi taisnību — tu zināji, ka Silamiķelis māju norakstījis dēlam, kas atrodas kaņadienestā. Tādēļ tu nebildināji Marīti, bet meklēji bagātību pie Līnas. Tu gribēji ieiet Vālodžu sētā kā pilntiesīgs saimnieks un atstāt mani aiz vārtiem. Bet, raugi, es tomēr tev sekoju, — sekoju kā uzticams draugs un nepielūdzams soģis. Neesmu lāsteka, kas kūst pirmajā saulē, ne padevīga kārķu klūga, kas lokāma vienādi un otrādi. Esmu laipna un klusa kā nakts, bet nesaudzīga kā liesma. Es vajāšu tevi, sekošu tev dienām, mēnešiem, gadiem, kamēr tu uz klausīsi manu balsi, kamēr tu atgriezīsies pie sievietes, kuŗu mīli. Un tā būs tava laime.

Tā runāja Viksnas Andra sirds. „Labi, lai paliek, nogaidīsim!” stostījās iegātnis, atgādzies no atraukuma. „Varbūt uztraukumā esmu sarunājis, ko nevajadzēja teikt. Tikai pie tā pastāvu un palieku, ka Līna vairs nav mana sieva.”

„To, Andri, rādīs nākotne, kas no abiem jums iznāks. Man tomēr šķiet, ka ir no viena, ir otra iznāks lietas koks. Nu, Līn, ko tu saki, vai esi grozījusi savu prātu? Andrim taču nekas nebūs pretim, ja tu dzīvosi Vālodžu mājā pati savā istabā. Lai nu kāds katram gods vai negods, bet paglabāsim to zem sava jumta!”

„Nezinu! Nekā nezīnu, tēv,” elsoja Līna čukstēdama. „Esmu tik nogurusi! Ļaujiet! Man riebjas cilvēki!”

Līna lēni apgriezās un streipulodama, salauzta un līdz nāvei nogurusi, atgriezās savā istabā, iekrita gultā un lāvās asarām.

„Nu, lūk!” Silamiķelis priecājās. „Tu, šotēv, runā pārāk kā mācītājs ar ķesteri kopā!”

„Nerunā aplam!” apsaucā viņu Vālodžu tēvs. „Vēl nekas nav izdarīts un nekas nav nokārtots. Es apsaucu tikai pirmo vētru, ja Dievs dos — gan pastāvēsim. Un tu, dēls, tagad ej paēd brokastis, nomazgājies un aizmirsti, kas pagājušo nakti noticis. Ne man, ne Silamiķelim, ne tev pašam tas vairs nav jāzina.”

„Bet kas būs, ja tas mūzikants sāks slāistīties gar Vālodžu pakškiem? Varu iekarst, un notiks nelaime!” Andris vēl atgriezās pie izrunātā.

„Solu tev, ka gādāšu, lai viņš šeit nestāigā. To lietu uztici vecajam Braslam! Bet tā vien šķiet, ka nebūs daudz jāpūlas. Tas plēncis labprātīgi aizies no pagasta. Viņam pašam nebūs patīkami ar Līnu satīpties. Ej nu, dēls, ej! Ne visus darbus vienā dienā padarīt, ne visas domas izdomāt.”

Silamiķelis redzēdams, ka Andris aiziet, pēkšņi izsaucās: „Ka tevi velns — pavisam aizmirsu! Marīte atdzīs govīs — jāpalīdz izslaukt, saimniece aizbrauca pie rādiem. Tad, šotēv, vesels!”

„Vesels, vesels! Tikai, govīs slaukdams, to cigāru vien nebāz mutē — piebērsi pelniem pienul!”

„Gan jau, gan!” atmurmināja Silamiķelis, pusteciņiem dodamies mājup. Dzirdētais un redzētais viņam nedeļa miera. Mēle niezēt niezēja. Vajadzētu kādam izstāstīt, izkratīt sirdi. Ja sieva būtu mājā, vismaz tai varētu pateikt Tikai tā neerti bija runāt: Vālodžu tēvs tik cieši piekodināja klusēt — kādu laiciņu vajadzēs paciesties. Tā viņš aizgāja.

*

Vilhelmine Zavicka — Divas portrejas. Beigusi prof. L. Liberta vadīto figūrālās glezniecības meistardarbnīcu 1943. g. novembrī.

Tās pašas svētdienas pēcpusdienā mūzikants Meikulis Daukste pa kājceliņu, kas vijās cauri Vālodžu kalna alksnājam, nasku soli kāpa kalnup. Viņš aizgāja līdz lielajam pelēkajam akmenim, pie kuŗa gani parasti kurināja uguni un rotaļājās, atspiedās pret akmeni un gaidīja. Lielais akmens atradās noriņas vidū, kur nezin kāpēc nebija auguši alkšņi. Visapkārt tie auga kā biezs zaļš mūris, bet noriņā kuploja trekna zāle un rēģojās daži kurmjā rakumi. Te pavasarī ziedēja pirmie vizbuli un vēlāk ienācās pirmās zēmenes, šajā vietā Līna bija vairākkārt satikusies ar Dauksti un ļāvusies viņam.

Meikulim šodien bija pavisam ērmoti. Tā vien likās, ka viņš būtu gājis pie bikts un mācītājs nebūtu grēkus piedēvis. Viņš tagad it kā sastāvēja no divām daļām: labā puse mudināja: tev jānāk, tev jāsgaida viņa, Līna ir tava bērna māte un tava nākamā sieva. Kreisā puse tikpat dedzīgi atrunāja: parauj velns — kur tu skrīsi, vai visas sievietes vari apprecēt, kuŗām solīties? Nepem nevienu un dzīvo kā dzīvotājs, neuzņemies liekas nastas, tavi pleci nav tik plati! Un ja tu esi atnācis, tad ej, steidzies atpakaļ, kamēr Līna nav ieradusies!

Grāvracijs tomēr nekur negāja. Viņš jutās kā piesiets zemei. Meikulis atspiedās pret akmeni un skatījās saulē un baltajos mākoņos, kas peldēja pāri Vālodžu kalnam un pazuda zilajā izplatījumā. Mākoņi cēlās pie dienvidu apvāršņa kā baltas pūkas, kā sidrabortas vilnas lēkšķes, cēlās un lēni atkal zuda otrā pusē kalnam. Laiks bija rāms, kalna pakājē nejuta ne vēja, ne vēsmas.

Puisis iesvilpās pāja reižu. Tas bija tas pats vālodzes sauciens pēc lietus, kam Līna allaž atsaucās. Meikulis aizturēja elpu un gaidīja atbildi. Pār plecu aizdūca kāmene. Pāri alkšņu jaunaudzes galotnēm pārslidēja putns. Zem akmens iepīkstējās dauku pele. Bet Līna neatbildēja.

Puisis izņēma papīrosu, aizsmēķēja to, pūta gaisā dūmu gredzenus un domāja: Ko es ar viņu iesāķšu, kur likšu? Nāks rudens slapjdrapķis, nāks ziemas aukstums. Viņš saviebās. Visu laiku bija dzīvots bezrūpīgi, dzīvots vienai dienai, tagad vajadzēs citādi. Mazu istabiņu Līnai viņš jau bija sarunājis mājās aiz Stirnas liča, bet istabiņa — bija mazākais, tas bija tikai sīkums. Un tad vajadzēs šūpuli. Ak šausmas! Latgales mūzikantam likās, ka viņš ar kājām būtu iestrēdzis lamatās, no kuŗām pašam nav spēka izķūt. Viņš stāvēja atspiedies pret akmeni, gaidīja un smēķēja. Viņš gaidīja jau pusstundu, bet Līna nenāca.

Viņš izsmēķēja vienu, otru, trešu papīrosu, vēlreiz gāji un sēri iesvilpās, pagaidīja vēl brīdi, tad, caur zobiem slaidi nospļāvies, sakustējās, saņēmas un steidzīgu soli devās no kalna lejup. Viņa gaita līdzinājās drīzāk bēģšanai, nevis soļošanai. No sirds novēlās kā smāgums. Līna neatnāca! Viņš gaidīja, bet Līna neatnāca. Tā tad viņa nenāks. Lai slavēta svētā jumprava Marija! (Turpinājums sekos.)

Vilbalds Drosmiņš

NEKLŪST NEMIRSTĪGS

„Vienkāršam sauszemes karavīram pārmērības nav reglamentā paredzētas, tādēļ tās nekad nenāk par labu,” dižkareivis Vilbalds Drosmiņš pamācīja audzudēlu Zani Neaizmirstulīti. „Vakar es tevi biju izlaidis no savu redzokļu trajektorijas tikai uz vienu mirkli un dažām minūtēm, un tu tūlīt pārvērties par vēdera vergu. Tu kā žogmalē uzdzidīsi nevēga klupi vīrsu rietumu kultūrai, nemaz neizprazdams dakšīņas un tējkarotes svētīgo nozīmi”...

Zanis vainīgi blisīnāja actīņas, pilnīgi pamatoti domādams, ka daudz vieglāk tīrīt audzūtēva dubļainos zābakus nekā noklausīties viņa labajās pamācībās. Pat visriebiegāko zābaku kādreiz notīris, bet pamācībām zemes vīrsu neredz ne sākuma, ne gala.

Drosmiņš turpināja: „Vai tu neesi ievērojis tējnīcās un restorānos, ka dakšīpām ir tikai trīs zari, un tie paši aplauzīti vai salocīti kā triekas ķerta zirnekļa kājas un tējkarotēm kāti sagriezti vītņēs?”

„Esmu manījis”... atbildēja Zanis.

„Tu manīji, bet nesaprati, ka tas darīts ar lielu tādēlību, lai cilvēks nebāz mutē pārāk daudz bariņas. Un ja runājam par dzeļmājiem, tad tur kaļķu laikā gudri rīkojusies pati daba, neļaudama apuvušā kartupeli nobriest stiprākai dzīvei par 32 gradiem. Tāpat ļabi dara arī tie „dzimtenītes” tecinātāji, kas piešauj klāt ziepju zāles, sērskābi, trinitolabdurāluminiju vai vēl ko trakāku, lai vieglprātīgie patērētāji nevarētu nodoties pārmērībām. Vārdu sakot, es tevi padotības kārtībā ieskaitu uz dažām dienām cerības pulciņā!”

Zanis daudz nekā nesaprata, bet tomēr nobālēja un izdvēsa:

„Nu es esmu nonācis līdz supam!”

„Tu tagad nu apkop mūsu saimnieka Akvavīta bunkuru, bet es turpināšu frontes pārstāvja uzdevumus. Dzimteni mēs nedrīkstam izlaist no acīm ne uz sekundi, jo tā tāpat kā skaista meiča patiek visiem!”

Drosmiņš aizgāja dienesta gaitēs. Zanis Neaizmirstulīte drusku nožēloja, ka maigas rokas vairs nēglāstīs viņa spuraino galviņu un nesniegs pretīm bīstamās rasoju blodas, bet nebija nekāds sāpju dzejnieks, kas īgi spētu gremdēt šīs pašiznīcības skumjās un nožēlu atraugās. Viņš izdarīja to, kas pēc zemes pievilksanas likuma katram zēnam darāms šādos brīžos: pamēģināja pastaigāties uz rokām.

Kad vēlāk pārnāca Ivars Akvavīts, viņam labu laiku bija ko brīnīties sevā dzīvoklī.

„Vai tad te bija amerikāņu gangsteru uzlidojums?” viņš jautāja Zanim, apskatīdams kādas draudzenes dāvātās vāzes lauskas ar briesmīgi sakropļotu Vidberga zūziņu zīmējumiem. Tāpat viņš il-

gi apskatīja pie sienas to vietu, kur no rīta vēl bija dižojies viņa krustnātes dāvātais spogulis gliemežvāku ietvarā. Un kad viņš vēl paslīdēja un pakrita uz slapjās grīdas, tad apvaicājās jau diezgan uztraukts:

„Zēn, varbūt ka te bijis ugunsgrēks, vai arī pārplisusi ūdensvada caurule? Saki droši, es nepaģībšu!”

„Nē... Ģāģēnka pavēlēja apkopt bunkuru,” skanēja atbilde.

Ivars Akvavīts gan bija pārliecināts aizmugurnieks, bet jūta cieņību pret fronti. Viņš noplātīja rokas un pateica:

„Tad jau viss kārtībā. Paldies, draugs!”

Priecīgais dižkareivis tai laikā atkal sēdēja kāda sarīkojuma pir-

purinājās, uzbēra jaunu magnēziņu un sauca atkal: „Mierā! Bet tagad pa istam!” Soreiz magnēzijs uzliesmoja un pat aizdedzināja va-

S. Rudāņ

tes kušķus, kas uz eglītes tēloja sniegu. „Ļoti pateicos!” priecīgi teica fotografs, un mācītājs iesāka dziedāt.

Svētrunas laikā fotografs bija nosēdies dižkareivim Drosmiņam aiz muguras. Pieliecies pie auss, viņš čukstēja:

„Vai jūs domājat, ka jums tur frontē vien ir darišana ar dzīvām ugunīm? Mans darbs arī saistīts ar nāves briesmām. Labi, ka pirmoreiz neaizdegās, bet man ir gadījies, ka pat bārda apsvilst!”

Ko Drosmiņš varēja atbildēt? Mācītājs skatījās uz viņu ar mūžības acīm. Un Drosmiņš svinīgi ievilkā elpu, pacēla acis pret griestiem, lai raudzītos debesīs, un tik veikli atgāza galvu atpakaļ, ka ar pakausi iebelza fotografam pa pie-

ri. Tas sāpīgi nosūkstījās: „Cak, cak, cak!”

Starbrīdī starp garīgo un laicīgo daļu Drosmiņš izgāja blakus telpās pasmekēt. Viņš pavēra kādas durvis un pārsteigts apstājās. Lidz jostas vietai kails vīrs purināja kreklu pār avīzi, kas bija izklāta uz grīdas.

„Aiztaisiet durvis, te ir caurvējā!” pusplūkaivis pavēlēja, un dižkareivis pazīra fotografu Kraķi.

„Tā vajag izpurināt kreklu vīrs ugunsкура,” Drosmiņš ieteicās.

„Es neblusojos,” fotografs paskaidroja. „Jūs jau redzējāt, ka man magnēzijs aizbīra aiz apkaķles, un tā tagad ir dārga manta, tāpēc es vācu kopā.”

„Jā, kur sēts, tur jāplauji!” dziļdomīgi piebilda dižkareivis, atšēzdamies un sarīkodams savu pipi.

Fotografs izvētīja savu kreklu, savāca dārgo mantu, sagērbās un sāka apskatīties gar aparātu, zagļiem soliņiem tekādams te uz vienu, te otru pusi. Drosmiņš domāja, ka varbūt daļa magnēzija sabirusi arī bīksēs un fotografs meklē ērtāku vietīņu, kur tās izpurināt, tāpēc pagriezās sānus. Tas tomēr nebija ļabi darīts. Fotografs dusmīgi iesaucās:

„E ka jūs sajaucāt visu kompozīciju!”

Priecīgais dižkareivis nobijās un sāka apskatīt, ko viņš sajaucis. Nekā nemanīja.

„Sēdiet mierīgi! Pipi zobos! Vairāk pa kreisi!” fotografs komandēja.

„Ko jūs te ākstāties?” Drosmiņš apjautājās. „Ja jums pakausi kanāriņi plīvinās, tad paceliet vāku un laidiet ārā!”

„Atvainojiet, atvainojiet,” foto-

grafs kļuva maigāks. „Es tikai gribeju ūzņemt dažas fotostudijas no karavīru dzīves, tā sakot — padarīt jūs nemirstīgu. Patēlcos, tā ir ļabi, tikai skatāties augstāk, pārlieciet labo kāju pāri kreisajai, pievelciet papēžus, atbalstiet galvu uz kreisās rokas, un te...” Viņš paskatījās apkārt, noplēsa no sienas telefona sarakstu, iespieda to Drosmiņam rokā. „... tā būs dzimtenes meitenes ģimetne. Jūs savā bunkurā kavējaties domās pie mīļajiem dzimtenē... Smaidiet! Vēl, vēl! Jums vajag arī ilgas acīs un drusciņ skumjas!”

Te Drosmiņš vairs neizturēja, laidā telefona sarakstu fotografam pa galvu un grāsijās ķert no galda arī pašu telefona aparātu, bet fotografs sajūsmā sauca:

„Lieliski! tā ir vēl labāk! Dusmīgāku seju, vēl dusmīgāku! Jūs ejat triecienā, un ienaidnieks bēg!”

„Nu tad lai iet!” iesaucās Drosmiņš, izrāva durkli no maksts, iekampa to zobos un metās vīrsu savam mocītājam, rūkdams: „Rrrr!”

Fotografs satvēra aparātu, ieklie dzās un pazuda aiz durvīm. Tik reālu karavīra dzīvi viņa nervi neizturēja.

„Ienaidnieks aizbēga gan!...” nopriecējās dižkareivis, atteikdamies no nemirstības.

Kārlis Krūmājs.

DER ZINĀT PAR BALLĒM, MEZGLIEM UN TONNĀM

Jūrniekiem ir sava zināšana un sava darišana. Viņi runā par „ballēm”, „mezgliem”, tonnām; bet mums ne vienmēr par tām ir pilnīga skaidrība.

Kopš pagājušā gadu simteņa sākuma vēja stipruma apzīmējums ir radīta noteikta skaidrība, sadalot vēja stiprumu 13 pakāpēs jeb ballēs. Ar 0 apzīmē pilnīgu bezvēju. Buŗu kuģi stāv nekustīgi. Ar 1 balli apzīmēta ļoti vāja vēsma. Vēja ātrums — 5 km stundā. 2 balles — tikko jūtams vējš; ātrums — 11 km stundā. Burinieks sāk klausīt stūrei. 3 balles — vājš vējš, kas spēj jau sakustināt koku lapas; ātrums — 18 km stundā. Burinieks iet ar 1—2 mezglu ātrumu stundā. 4 balles — stingrs vējš, kas karogu jau nostiepj taisnu un kustina mazos koku zarus; ātrums — 25 km stundā. 5 balles — vējš, ko mēs jau sajūtam nepatīkami. Tas kustina vidēja lieluma koku zarus; ātrums — 32 km stundā. 6 balles — stiprs vējš, kas kustina lielos koku zarus; ātrums — 40 km stundā. Burinieki saīsina maresa un bramburu. 7 balles — jau ļoti stiprs un stingrs vējš, kas stāvošos ūdeņos sacel lielus viļņus, ātrums — 47 km stundā. Marsa buŗu divkārsi saīsina. 8 balles — vētrains vējš, kas kustina lielus kokus; ātrums — 55 km stundā. Marsa buŗu saīsina trīskārtīgi. 9 balles — ir jau gandrīz vētra. Vējš noplēš viegli piestiprinātus priekšmetus; ātrums — 65 km stundā. Buŗu kuģi samazina visas buŗas. 10 balles — pilnīga vētra, kas izgāž kokus, norauj mājām juntus; ātrums — 75 km stundā. 11 balles — vētra ārkārtīgi stipra un izdara smagus postījumus. Ātrums — 110 km stundā. 12 balles orkāns, kas iznīcina veselas pilsetas. Ātrums — pāri par 180 km stundā.

Ko gan jūrnieku valodā nozīmē mezglis? Ja vēja stiprums ir 3 balles, burinieks iet 1—2 mezglus stundā. Jūrnieku valodā tas nozīmē, ka kuģis iet stundā 1—2 jūras jūdzes, t. i. kuģis ik stundā noiet 1852—3704 metrus. Bet kādēļ tad kuģa ātrumu neizteikt vienkārši metros vai jūras jūdzēs, kādēļ šie „mezgli”?

Tas tadēļ, ka jūrniekiem ir sava īpatnēja pasaule ar savām nesatricināmām ierāzām. Šie „mezgli” radušies jau vecos laikos, lietojot kuģa ātruma mērīšanai rīku — lagu, kas pastāv no 60°—90° sektorveida koka dēliša, kuŗā pie aploces ielaisis svins. Šim sektoram pievienota saite — laglīne, kuŗā vienādos attālumos iepīti diega gali. Šos vienādos attālumus sauc par mezgliem.

Ko nozīmē kuģu tonnāža — bruto un neto reģistra tonnas? 1 tonna līdzinās 1000 kilogramiem. Ar tonnām mēs mērijam svaru, ne tā jūrnieki. Viņiem tonna ir tilpuma mērs, kas līdzinās 2,833 kubikmetriem. Bruto reģistra tonnāža ir viss kuģa tilpums zem klāja. Ja no šā tilpuma atskaita mašīnu, degvielu un provianta noliktavu un komandas telpas, tad dabūjam kuģa neto reģistra tonnāžu, tātd kravai paredzēto tilpumu. Neto reģistra tonnāža praksē ir ap trīspiektdaļas no visa tilpuma.

Arī šie apzīmējumi jūrnieku valodā palikuši no veciem laikiem, kad kuģa lielumu aplēsa pēc tā, cik tani varēja iekraut ūdens vai vīna mucas.

Karļa kuģu lielumu neapies tā kā tirdzniecības kuģiem. Kaujas kuģi, kuŗa iegrimē ir tāda, ka tas ar savu svaru izspiež 12.000 tonnu ūdens, sauc par 12.000 tonnu lielu kuģi. G.

„OTRĀ FRONTĒ”

SKAISTĀKAIS SAPNIS,
jeb pasts ir klāt!

MŪZIGĀ GREIZSIRDĪBA.

„Ja tu atkal sapņosi par manu Eulaliju, tad rītu tev būs darišana ar mani.”

AUSTRUMU ERTĪBAS.

„Atļausiet, kaprāja kungs, notīrīt jūsu rakstāmgaldū.”

Vērtīgais Kants.

Kantīne, protams, ir jauka lieta, un pirmajā dienā zēni nevar vien beigt par to izteikt savu sajūsmu.

„Tas Kants ir bijis velna zellis!” jūsmo Plintīte.

„Kā tā?”

„Nu, ka viņš izgudroja šo brīnišķo kantīni.”

Viņa nešaubēs.

„Jā, un reiz gadījās tā,” stāsta Plintīte savai Millijai. „Es guŗu bunkurā un sapņoju, ka esmu apkampis skaistu meiteni un gatavojos viņu nokūpstīt.”

„Cik skaisti! Un ko es toreiz teicu?” viņu pārtrauc Millija.

Pārtrumpjots!

„Mans Vilis ir artilerijā.”

„Mans Elmārs arī.”

„Jā, bet tavs ir tikai vieglajā, bet manējais smagajā.”

TĀ BŪTU VĒL INTERESANTĀK.

„Jā, jā, August, tas jau viss ir ļoti interesanti, bet vai stāstot tu nevari vismaz sēdēt man blakus?”

Starpība jau ir!

Vienība pārņakšņo krievu sādžā. Miķelis, spēcīgs lauku zēns, nevar iemigt.

„Ko grozies kā ventilators — nevari mierīgi gulēt!” aizrāda blakus gulētājs — tievs pilsētnieks.

„Jā, tev labi runāt — tavas izdēdejušās miesas jau blaktīm negaršo!” atsaucas Miķelis. —

SAVS PRIECIŅŠ TOMĒR!

„Vadzi, Villi! Turpmāk atvaļinājumu ņemsim tikai tad, kad barometrs rādīs stipru vētru.”

Modes lietas frontē.

Bunkura „Zajā silķe” vīri nolēmuši audzēt bārdas.

„Man šķiet, tev, Mārci, bārda pietāvēs vislabāk.”

„Tu domā?”

„Jā, jo tad mazāk varēs redzēt tavu seju.”

Tā var iznākt gan.

Plintītes deŗūras laiks uz posteņa sen jau pāri, bet maiņa nenāk. Acīm redzot puīši aizrāvušies ar zolīti un Plintīti piemirsuši. Beidzot viņš nēciciešas un sauc:

„Puīši! Ja jūs nenāksiet nomainīt, boļševiki sāks domāt, ka te esmu viens pats.”

Nevar samaitāt.

Roberts tikko atgriezies no atvaļinājuma, bet jau otrā dienā lūdzas atkal. „Redziet, visseŗzanta kungs, atvaļinājums man nepieciešams, lai apprecētos,” viņš saka.

„To taču jūs varējāt izdarīt iepriekšējā atvaļinājuma laikā.”

„Jā, bet es negribēju to samaitāt.”

UN TIK LĀDĒ UN TIK SAUJ.

„Val zini, kad pienāk vilciens no austrumiem, tad mums ir istais siena laiks. Ļaudis tik sirsniģi, ka neviens šāvīens neiet garām.”

